

Eva Mittermaier

Årsrapport 2002 för FOI:s forskning inom Försvarsforskning för regeringens behov

Utgivare Totalförsvarets Forskningsinstitut - FOI FOI, Marknadsenheten 172 90 Stockholm	Rapportnummer, ISRN FOI-R--0773--SE	Klassificering Användarrapport
	Forskningsområde 1. Försvar- och säkerhetspolitik	
	Månad, år Februari 2003	Projektnummer GS104
	Verksamhetsgren	
	Delområde 11 Försvarsforskning för regeringens behov	
Författare/redaktör Eva Mittermaier	Projektledare	
	Godkänd av	
	Tekniskt och/eller vetenskapligt ansvarig	
Rapportens titel Årsrapport 2002 för FOI:s forskning inom Försvarsforskning för regeringens behov		
Sammanfattning Årsrapporten redovisar behandlade frågor och forskningsmål, genomförda aktiviteter, framkomna resultat och slutsatser, kunskapsspridning, nytta och effekter för kunden, förekomst av internationella avtal, samt eventuell fortsättning för respektive projekt. Projekten redovisas under programmen Säkerhetspolitisk utveckling, Teknik, industri och politik, Europeisk krishantering och internationella operationer, Ledning av totalförsvaret samt Samhällets risk - och krishantering.		
Nyckelord Försvarspolitik, säkerhetspolitik, hot, risker, internationella operationer, krishantering, materielförsörjning		
Övriga bibliografiska uppgifter	Språk Svenska	
ISSN	Antal sidor: 52 s.	
Distribution enligt missiv	Pris: Enligt prislista Sekretess	

Issuing organization FOI – Swedish Defence Research Agency Program Office 172 90 Stockholm	Report number, ISRN FOI-R--0773--SE	Report type Annual report
	Research area code Defence and Security Policy	
	Month year February 2003	Project no.
	Customers code	
	Sub area code Policy Support to the Government (Defence)	
Author/s (editor/s) Eva Mittermaier	Project manager	
	Approved by	
	Scientifically and technically responsible	
Report title (In translation) Annual Report 2002 on Policy Support to the Government (Defence)		
Abstract The report presents the projects of the research area; their issues and targets, activities, results and conclusions, dissemination of knowledge, usefulness and effects for the customer, use of international agreements and any continuation of the respective project. The projects are described under the following headings: Security policy studies, Technology, industry and policy, European crisis management and international operations, Studies of command and control of total defence and Risk and crisis management in society.		
Keywords Defence policy, security policy, risks, threats, international operations, crisis management, armaments acquisition		
Further bibliographic information	Language Swedish	
ISSN 1650-1942	Pages 52 p.	
	Price acc. to pricelist Security classification	

Innehållsförteckning

1. Forskningsområdets omfattning och inriktning	7
2. Beskrivning av programmen inom Forskning för regeringens behov	7
3. Den nationella och internationella utvecklingen inom området	9
4. Projektvisa beskrivningar av genomförd verksamhet inom Forskning för regeringens behov	
4.1 Rysk utrikes-, försvars- och säkerhetspolitik - RUFS	10
4.2 Närområdet	11
4.3 Omvärldsbevakning Asien	12
4.4 Stöd för beslut	13
4.5 Försvarssatsningarnas utveckling	14
4.6 Euroatlantisk säkerhet	15
4.7 Säkerhetspolitik och NBC-vapen	17
4.8 Säkerhets- och teknikpolitik	19
4.9 Teknikutveckling och hotbild	20
4.10 Försvarsindustri i förändring – FIND	24
4.11 Metodik för strategisk miljöbedömning	25
4.12 Säkerhet i nätverkssamhället – SINS	27
4.13 EUROKRIS	29
4.14 Aspirant på Försvarsdepartementet	32
4.15 Lågintensiva konflikters operativa och taktiska natur – LOPETAN	33
4.16 Internationella operationer, stöd och analys	35
4.17 ESDP – den civila dimensionen	36
4.18 Totalförsvarets operativa förmåga – TOF	37
4.19 Operationsanalytiker på Försvarsdepartementet	38
4.20 Försvarsplanering på medellång sikt	39
4.21 Metoder för ekonomisk styrning	41
4.22 Nätverket – RiskNet	42
4.23 Sekretariatsfunktion för regeringens arbetsgrupp för NBC-frågor	43
4.24 Beredskap på nationell nivå	44
4.25 Ersättning till kommunerna	45
4.26 Utbildningsverksamhet inom Regeringskansliet	45
5. Projektvisa beskrivningar av genomförd verksamhet inom beställningar från Utrikesdepartementet	
5.1 Rustningskontroll	46
5.2 Konfliktförebyggande i Centralasien	46
5.3 USA, NATO och ESDP	47

6	Projektvis beskrivning av genomförd verksamhet inom övriga beställningar	
	6.1 Sekreterare i utredning	49
7	Stöd till Försvarsdepartementet/Sekretariatet för analys och långsiktig planering	49
8	Rapporter och annan kunskapsöverföring	51

1 Forskningsområdets omfattning och inriktning

FOI:s forskningsområde "Forsvarsforskning för regeringens behov" omfattar år 2002 en anslagspost inom anslaget 6:16 Totalforsvarets forskningsinstitut, Forskning för regeringens behov, även kallad samlingsbeställningen. Föreliggande årsrapport redovisar verksamheten som bedrivits under 2002 inom "Forskning för regeringens behov". Vidare redovisas arbete inom uppdrag från Utrikesdepartementet samt övrigt arbete åt Forsvarsdepartementet.

Verksamheten inom forskningsområdet påverkas huvudsakligen av de behov som föreligger hos regeringen och Regeringskansliet (Forsvarsdepartementet) vad avser "Forskning för regeringens behov" och som uttrycks i regleringsbrev och regeringskanslibeslut.

FOI:s regleringsbrev anger att "Forskning för regeringens behov" har som mål att långsiktigt stödja utformningen av svensk försvars- och säkerhetspolitik (Fö2001/2821/EPS, 2001-12-13).

Den närmare inriktningen av "Forskning för regeringens behov" beslutades i ett regeringskanslibeslut av chefen för Forsvarsdepartementet (Fö2002/2374/MIL, 2002-01-18). FOI har under 2002 bedrivit 27 projekt inom "Forskning för regeringens behov" inom följande program:

- Säkerhetspolitisk utveckling
- Teknik, industri och politik
- Europeisk krishantering och internationella operationer
- Ledning av totalforsvaret
- Samhällets risk- och krishantering

"Forskning för regeringens behov" uppgick år 2002 till 40 171 kkr. För året bud-

geterades inga anslagssparade medel, då föregående års medel hade upparbetats.

Under 2002 har 40 420 kkr bokförts på detta anslag.¹

2. Beskrivning av programmen inom Forskning för regeringens behov

Nedan beskrivs programmen inom "Forskning för regeringens behov". Resultaten i detalj redovisas under respektive projekt i kapitel 4.

2.1. Säkerhetspolitisk utveckling

Programmet "Säkerhetspolitisk utveckling" syftar till en övergripande förståelse för den säkerhetspolitiska utvecklingen i den omvärld som närmast påverkar svensk säkerhet. Programmet syftar också till att ge underlag till övriga programs verksamhet.

FOI har fortsatt analysen av den ryska utvecklingen. Under året har bl.a. ett större uppdrag genomförts med särskilt fokus på den ryska militära förmågan i ett tioårs-perspektiv och en rapport rörande rysk militärteknisk resursbas har färdigställts. Likaså har arbetet med att utveckla metodik för tidig varning fortsatt. Studier har också bedrivits vad gäller utvecklingen inom europeisk säkerhetspolitik, framförallt inom det baltiska området.

Orienteringen inom amerikansk säkerhetspolitik har analyserats, liksom den säkerhetspolitiska utvecklingen i Syd- och Centralasien.

¹ Per den 31 december 2002.

Uppföljningen av andra länders försvars-satsningar, bearbetning av statistiska uppgifter och uppbyggnad av databaser har fortsatt under 2002.

Projekten inom programmet har bidragit till uppföljningsstudien om konsekvenserna av terroristattacker den 11 september 2001.

2.2. Teknik, industri och politik

Programmet "Teknik, industri och politik" syftar till att ge en övergripande förståelse för teknik- och teknologirelaterad utveckling i samhället och näringsliv och koppla detta till försvars- och säkerhetspolitiska behov och risker.

Under 2002 studerades försvarsindustri-frågor rörande bl.a. förutsättningar för en industri för att skapa ett nätverksbaserat försvar respektive drivkrafter för en transatlantisk försvarsindustriintegration.

Inom miljöområdet har det miljösystem-analytiska verktyget Strategisk miljöbedömning och dettas användnings-områden studerats.

Värderingen av säkerhetspolitiska aspekter av NBC - hotet har fortsatt att bidra till uppbyggnaden av en bred kompetens inom området massförstörelsevapen inom FOI. Bland har en snabbstudie av Nordkoreas N-vapen genomförts.

Säkerhetspolitiska aspekter av hot mot den informationstekniska infrastrukturen har också studerats, t.ex. avseende cyberterrorism. FOI har varit med i arbetet med att arrangera ett scenariospel inom Regeringens IT-kontrollövning.

Den tekniska utvecklingens konsekvenser

för den framtida hotbilden har studerats med brett deltagande från hela FOI.

Under 2002 studerades även teknikpolitik som ett säkerhetspolitiskt, strategiskt verktyg.

2.3. Europeisk krishantering och internationella operationer

Programmet "Europeisk krishantering och internationella operationer" syftar till att ge förståelse för Europeiska unionens framväxande säkerhets- och försvarspolitik (European Security and Defence Policy, ESDP), inklusive civil och militär krishantering, samt att studera former för internationella operationer och de förutsättningar som dessa bedrivs inom, både ur ett säkerhetspolitiskt och ur ett militärt perspektiv.

FOI har en brett sammansatt kompetensgrupp kring dessa frågor. Inom Forskning för regeringens behov berörs bl.a. projekten "EUROKRIS" avsnitt 4.13, "Euroatlantiska säkerhet" 4.6 samt "ESDP - den civila dimensionen" avsnitt 4.17. Ett nära verksamhetsmässigt och personellt samarbete upprätthålls mellan dessa projekt. Syftet är bland annat att skapa en kritisk massa av projekt som kompletterar varandra kompetensmässigt men också utgör ett naturligt centrum för svensk analys och forskning kring ESDP.

Medarbetare från dessa projekt har periodvis under året verkat som direktstöd med placering på Forsvarsdepartementet.

I internationella insatser har Sverige tidigare ställts och kommer i framtiden att ställas inför beslutssituationer och överväganden vi i stort sett saknar erfarenhet av. FOI har därför studerat strategiska och säkerhetspolitiska faktorer som underlag för statsmakternas beslut och

policyinriktning för svenskt deltagande i internationella insatser.

Därtill krävs förståelse för vilka grundläggande, övergripande förutsättningar som måste föreligga för att lyckas med en intervention i en inomstatlig våldsam konflikt. Därför har även nya typer av hot, såväl av teknisk som annan natur, som insatta förband kan möta, studerats.

FOI har under år 2002 haft en operationsanalytiker tjänstgöringsplacerad vid Forsvarsdepartementets enhet för säkerhetspolitiska och internationella frågor.

Projekten inom programmet har bidragit till den uppföljande studien om konsekvenserna av terroristattacker mot New York och Washington, DC.

2.4. Ledning av totalförsvaret

Programmet "Ledning av totalförsvaret" syftar till att stödja regeringen och Regeringskansliet (Forsvarsdepartementet) i utvecklingen av instrument för att utöva sin ledningsroll samt styra de under Forsvarsdepartementet hörande myndigheterna.

FOI har studerat formerna för försvarsplaneringen avseende en rad aspekter:

- Regeringens styrning av Forsvarsmakten,
- Forsvarsplanering på medellång sikt,
- Militära strategier för att uppnå nationella mål.

En senior operationsanalytiker har placerats som direktstöd vid Forsvarsdepartementets enhet för militära frågor.

2.5. Samhällets risk- och krishantering

Programmet "Samhällets risk- och krishantering" syftar till att studera risk- och krishantering i det civila samhället med avseende på tider av krig, svåra påfrestningar och andra kriser för det svenska samhället.

FOI har under året fortsatt att fungera som plattform för informationsspridning av forskning inom detta område i form av en webbplats på Internet. En utvärdering av denna har genomförts.

FOI har bemannat sekretariaten för samverkansgruppen kring forskning kring nya hot och risker respektive för NBC-arbetsgruppen, båda vid Forsvarsdepartementet.

Projekten inom programmet har bidragit till uppföljningsstudien om konsekvenserna av terroristattacker mot New York och Washington, DC.

3. Den nationella och internationella utvecklingen inom området

Den försvars- och säkerhetspolitiska utvecklingen har varit fortsatt dynamisk under 2002. Ett antal händelser har i hög grad påverkat FOI:s arbete, exempelvis efterdyningarna av attackerna den 11 september 2001, diskussionerna om förekomsten av massförstörelsevapen i olika länder, NATO:s möte i Prag där tidigare öststater nu inbjuds att delta i organisationen, terrorattacker som ägt rum under året, etc.

Omedelbart efter terrorattacker den 11 september 2001 genomförde FOI en

snabbstudie av händelserna och deras konsekvenser. En uppföljande studie har genomförts av FOI med deltagande av forskare från flera projekt och program inom Forskning för regeringens behov. Aspekter som behandlades i denna rapport var säkerhetspolitiska konsekvenser av kriget mot terrorismen, konsekvenser för EU, den europeiska krishanteringsförmågan och Sverige, terrorister och massförstörelsevapen, följderna för Sydostasien, internationella ekonomiska konsekvenser samt åtgärder i USA under den akuta krisen och dess efterförlopp.

Under våren 2002 presenterade regeringen en försvarsproposition om den civila beredskapen, till vilken FOI även bidragit. Sommaren 2002 trädde ett nytt krishanteringssystem i kraft i Sverige och Krisberedskapsmyndigheten bildades medan Överstyrelsen för civil beredskap avvecklades. På nationell nivå bidrar FOI här med direktstöd avseende utvecklingen av krishanteringsförmågan inom Försvarsdepartementet och övriga delar av Regeringskansliet.

4 Projektvisa beskrivningar av genomförd verksamhet inom Forskning för regeringens behov

Säkerhetspolitisk utveckling

4.1 Rysk utrikes- försvars- och säkerhetspolitik (RUFS)

(A1101)

Projektledare: Jan Leijonhielm,
FOI Försvarsanalys

Behandlade frågor och forskningsmål

Projektets huvudsyfte är att analysera rysk militär, militärpolitisk och säkerhets-

politisk utveckling mot bakgrund av den allmänna utvecklingen i Ryssland. Under året har sålunda ett större uppdrag för Försvarsberedningen genomförts med särskilt fokus på den ryska militära förmågan i ett tioårsperspektiv. Denna studie är den tredje i sitt slag. Under året har även en utökad rapport i ämnet rysk militärteknisk resursbas färdigställts, den första i sitt slag. Andra behandlade frågor har varit Ryssland, NATO- och EU-utvidgningen, det ryska Säkerhetsrådets funktioner, relationerna Ryssland-Kina, Ryssland och terrorismen samt uppföljningsstudien kring terrorattacken mot World Trade Center.

Inom projektet har även på kompetensutvecklingsmedel avslutats en doktorsavhandling under i ämnet "The Russian Legitimation Formula".

Samtliga studier och rapporter är av kunskapsuppbyggande karaktär. Avtappning har skett dels på sedvanligt sätt genom rapportseminarier och seminarier i sakfrågor, dels genom muntliga föredragningar för olika delar av Regeringskansliet.

Genomförda aktiviteter

Deltagarna i projektet har deltagit i cirka 35 konferenser och seminarier inom och utom landet. Därutöver har en projektmedlem varit gästforskare vid Stiftung Wissenschaft und Politik i Berlin under sex månader. Flertalet projektdeltagare har deltagit i föredragning om synen på den ryska utvecklingen för danska Försvarshögskolan samt för danska Utrikespolitiska institutet i maj. En konferens om rysk militär utveckling arrangerades i samarbete med ryska och amerikanska experter i februari. Projektet har vidare bistått Försvarsdepartementet/SUND med genomförande av seminarier i skilda ämnen.

Framkomna resultat/slutsatser

Resultaten redovisas i de rapporter av skilda kategorier som producerats under året. En övergripande slutsats är att Ryssland i vissa avseenden rör sig i riktning mot demokrati och marknads-ekonomi, men att samhällsproblem och kvardröjande sovjetstrukturer bromsar denna utveckling. Landet har genom deltagande i antiterroristkampen vunnit inflytande på den internationella arenan, men hanteringen av kriget i Tjetjenien utgör en allvarlig belastning i såväl inhemskt som internationellt perspektiv. Inom den militära sektorn kan skönjas en trendbrytning när det gäller vapen-anskaffning och militärreform, som börjar ge resultat. En stabil ekonomisk tillväxt ger utrymme för ökande anslag till försvarsbudgeten.

Kunskapsspridning

Kunskapsspridning har skett genom ovan nämnda seminarier och rapporter, som spritts till en bred krets inom och utom landet. Därutöver har projektdeltagarna författat ett antal debatt- och ämnesartiklar i ledande dags- och fackpress.

Nytta/effekter för uppdragsgivaren

Forsvarsberedningen har uttryckt uppfattningen att projektets rapporter har en betydande nytta för de säkerhetspolitiska lägesrapporter man utger. Även andra delar av regeringkansliet har gett uttryck för den nytta man anser sig ha av rapporteringen. Den personliga medverkan projektdeltagare har i olika referensgrupper, expertsammanhang osv. har synbarligen varit av värde.

Internationellt avtalsbundet projekt-samarbete.

Förekommer inte.

Fortsättning

Nyttan av projektet genom policyrelevant rapportering och kundnära relationer

bedöms vara av en så stor nytta att projektet föreslås fortsätta med samma målsättning och omfattning som tidigare.

4.2 Närområdet (A1102)

Projektledare: Bengt Andersson,
FOI Försvarsanalys

Behandlade frågor och forskningsmål

Projektet har under året fortsatt att arbeta med studier av baltisk försvarbarhet.

Genomförda aktiviteter

Utbytet med Norge och Finland har fortsatt. Med Norge har detta haft formen av fortlöpande kontakter med Atlanterhavskomittén. Dessa kontakter har bl.a. inkluderat projektledarens medverkan i dess årskonferens och efterföljande möte om framtida försvar, samt möten med Europaprogrammet i form av informella diskussioner och utbyten av promemorior samt två seminarier, det ena (under värdskap av Försvarshögskolan) kring Europaprogrammets studie av fransk politik, det andra i Oslo om Mellanöstern. Kontakterna med Europaprogrammet sker för att bättre förstå norskt säkerhets- och försvarspolitiskt tänkande (och vice versa) i och för studier av möjligheter till fördjupat svenskt-norskt samarbete på området.

Utbytet med Finland har framförallt varit inriktat på en löpande diskussion och besöksutbyten med forskare vid den finska försvarshögskolan och vid forskningsinstitutet VTT.

Studierna av baltiska försvarsoptioner har fortsatt. Lettlandsstudien har setts över. Ett utkast till en fullständig rapport över genomförda studier har bearbetats och beräknas kunna ges ut kring årsskiftet. En studie av estniska försvarsmöjligheter har

inletts. En projektmedarbetare har föreläst på Baltiska försvarshögskolan.

De baltiska staternas förberedelser för NATO-medlemskap har följts. En engelsk, uppdaterad version av en tidigare studie har skrivits och distribuerats underhand. Detta fick bl.a. som resultat att den föreslogs till publicering i tidningen *European Security*. Förberedelser har gjorts för en föreslagen fortsatt studie av NATO-utvidgningens konsekvenser för Sverige, som även tar hänsyn till möjliga förändringar i NATO:s uppgifter, roll och struktur. Bidrag har lämnats till Högkvarterets Baltikum-studie i form av medverkan i arbetsgruppen och skriftligt underlag.

Kunskapsspridning

Delstudierna har redovisats för uppdragsgivaren. Ett antal artiklar har publicerats.

Internationellt avtalsbundet projekt-samarbete

Förekommer inte.

Fortsättning

Projektet fortsätter under 2003.

4.3 Omvärldsbevakning Asien (A1104)

Projektledare: Ingolf Kiesow
FOI Försvarsanalys

Behandlade frågor och forskningsmål

Projektet avser att i samarbete med Utrikesdepartementet samla material om och analysera utvecklingarna i säkerhetspolitiska problemområden i Asien och hur de kan påverka vår egen region, särskilt nya vapensystem och konfliktförebyggande möjligheter samt konkurrens om olja och gas. Syftet är väsentligen kunskapsavtappande men också att bygga upp en kunskapsfond för att kunna följa och

bedöma de säkerhetspolitiska kriser som kan bryta ut i Asien.

Studien sker i samverkan med UD genom gemensamt utnyttjande av personal.

Genomförda aktiviteter

Studier har under 2002 genomförts och avrapporterats eller är under avrapportering om energifrågorna i Asien, konflikten mellan Indien och Pakistan, Kashmirfrågan samt en översikt över brännpunkter i Asien. Dessutom föranledde arbetet ett nytt projekt om konfliktförebyggande i Centralasien, som finansierades av UD och som avslutades under året (se avsnitt 5.2). Ett annat delprojekt blev en rapport till MUST inom ramen för Försvarsmaktens omvärldsanalys rörande bedömning av säkerhetspolitisk utveckling i Asien.

Framkomna resultat och slutsatser

Det råder en ny säkerhetspolitisk struktur i Centralasien som ett resultat av USA:s krigföring mot terrorismen. USA kan hamna i en ytterligare upptrappad motsatsställning till militant islam med konsekvenser för Europa. Ett krig mot Irak kan accentuera detta motsatsförhållande. Indien och Pakistan fortsätter att stå i ett konfliktartat förhållande till varandra. USA:s med flera stormakters aktiva ingripande har en verkan för att hålla parterna isär. Utvecklingen i Pakistan har å andra sidan sin egen dynamik, som bl.a. påverkas av USA:s agerande i Afghanistan och Irak.

EU är en av dessa aktörer. Den amerikanska fokuseringen på Östasiens och västra Stilla havets säkerhetsfrågor har överskuggats av kriget mot terrorismen och sedan även av ansträngningarna att förhindra spridning av massförstörelsevapen. Denna oklarhet i fokuseringen skapar problem för EU som organisation och för de enskilda EU-medlemmarna. Förhållandet till USA och den trans-

atlantiska länken kompliceras av amerikanska förväntningar på europeisk följsamhet i sin politik i Asien.

Kunskapsspridning

Seminarier har hållits inom projektets ram avseende de utgivna rapporterna. Föredrag har bl.a. hållits för Forsvarsberedningen, Riksdagens utrikespolitiska klubb, Forsvarsdepartementet, MUST, Utrikesdepartementets forskarforum, konferensen Energitinget, Forsvarshögskolan, Värmek samt den indiska försvarsmaktens United Services Institute.

Framträdanden i debatter har skett i TV och radio. Studien "From Taiwan to Taliban" publicerades och distribuerades samt lades ut på Internet, liksom debattskriften "Asiens brännpunkter".

Nytta/effekter för uppdragsgivaren

Medvetande och kunskaper skapas hos Regeringskansliet om hur effekter av säkerhetspolitiken i Asien berör Sverige, både som enskilt land och som en del av EU och medverkande i EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik. Detta gäller bl.a. sådana frågor som Afghanistan-konflikten, kampen mot terrorismen, förhindrandet av spridning av massförstörelsevapen i Asien, Kashmir-konflikten, Koreafrågan samt vapentechniska utvecklingar som robotförsvaret i Östasien, vilket påverkar utvecklingen i Europa.

Projektet har även medverkat till inriktning av studier på UD.

Internationellt avtalsbundet projekt-samarbete

Förekommer inte.

Fortsättning

Under 2003 kommer en studie om energifrågorna och en om konflikten mellan Indien och Pakistan om Kashmir att

publiceras, liksom en uppföljning av Centralasienstudien. Nya studier avses att genomföras rörande japansk säkerhetspolitik samt Koreafrågan. Vidare kommer sannolikt en studie att göras om Irakkonfliktens inverkan på några säkerhetspolitiska frågeställningar i Asien. Kontinuerlig uppföljning bör också ske av tidigare utförda studier inom projektets ram.

4.4 Stöd för beslut

(A1105)

Projektledare: Jan Leijonhielm
FOI Forsvarsanalys

Behandlade frågor och forskningsmål

Projektets syfte är att trefaldigt: att utveckla tidiga varningssystem för svenskt vidkommande, att följa den ryska utvecklingen genom referensgrupper samt att följa utvecklingen inom utbildning och "early warninginstitutioner" internationellt.

Projektet är kunskapsuppbyggande och avtappande.

Genomförda aktiviteter

Referensgrupperna har i olika konstellationer samlats vid fyra tillfällen under året. Någon anledning till fördjupade studier på grund av orostecken i omvärldsutvecklingen som skulle kunna påverka Sverige militärt har inte ansetts föreligga.

Inom projektet har den slutliga versionen av en rapport rörande det ryska ekonomiska säkerhets- och mobiliserings-tänkandet färdigställts och en studie om de baltiska staternas ekonomiska och säkerhetsrelaterade syn på kontakterna med Ryssland utarbetats.

I februari anordnades ett seminarium för en presentation av ett amerikanskt varnings-system, utarbetat vid Harvard och i

december en konferensdag i early warningfrågor med internationella föreläsare från think tanks, EU, enskilda länder samt berörda svenska myndigheter. Fortsatt samarbete med RAND i metodfrågor och early warning-institutioner, främst med FEWER (Forum on Early Warning and Early Response), speciellt i fråga om Kaukasus och Centralasien har skett under året.

Framkomna resultat/slutsatser

Av projektets aktiviteter och studier har framgått att några indikationer på oroande utveckling med militära implikationer i närområdet inte föreligger. En övergripande slutsats är att Sverige behöver dra lärdomar av omvärldens erfarenheter beträffande tidiga varningssignaler i större utsträckning än vad som hittills skett.

Kunskapsspridning

Resultaten från projektet riktar sig beträffande den öppna rapporteringen till en bredare krets och i övrigt till Regeringskansliet eller berörda svenska myndigheter. Detta sker genom sedvanliga rapportseminarier och rapportspredning samt genom bilaterala relationer.

Nytta/effekter för uppdragsgivaren

Nytan består i främst tre avseenden: att Regeringskansliet får en möjlighet att följa metodutveckling inom området, att larmklockefunktionen utvidgas till referensgrupper utom statsförvaltningen samt att verksamheten vid universitet och institutioner inom varningsområdet kan följas. Därutöver bedöms vissa svenska myndigheter ha glädje av verksamheten.

Internationellt avtalsbundet projekt-samarbete

Förekommer inte.

Fortsättning

Projektet föreslås fortsätta under 2003.

4.5 Försvarssatsningarnas utveckling

(A1106)

Projektledare: Bengt-Göran

Bergstrand

FOI Försvarsanalys

Behandlade frågor och forskningsmål

Syftet med verksamheten är att öka berörda svenska myndigheters kunskap om hur andra länders försvarssatsningar utvecklas.

Studier av andra länders försvarssatsningar har sedan mitten av 1970-talet ägt rum vid FOI, och studierna ska därför snarast ses som en pågående omvärldsbevaknings-verksamhet. Därutöver medges vissa specifika analyser och sammanställningar.

Genomförda aktiviteter

Projektet samlar kontinuerligt in olika uppgifter och bearbetar sedan dessa inom ramen för de databaser som byggs upp och ständigt uppdateras. Uppgiftsinsamlandet och bevakningen täcker både information om olika länders försvarssatsningar och deras ekonomiska utveckling. För denna typ av omvärldsbevakning är kontinuiteten i arbetet av stor betydelse. Kärnan i verksamheten är den elektroniskt lagrade informationen, som sedan kan användas för olika slag av avtappningar och avrapporteringar.

Under 2002 har den statistik som publiceras av NATO ägnats särskild uppmärksamhet.

Under hösten deltog projektledaren i ISN:s (International Relations and Security Network) konferens i Zürich och besökte vissa forskningsinstitut i Paris.

Framkomna resultat/slutsatser

Allmänt gäller att många länder minskade sina försvarsutgifter efter det kalla krigets slut, men att denna trend bröts år 1999. Sedan dess antingen bibehåller ett flertal

länder sina försvarssatsningar på en oförändrad nivå eller ökar dem. Detta innebär dock inte att de europeiska länderna skulle ha tillräckliga resurser för att utveckla en "europeisk försvarsidentitet", inte heller att satsningarna är av sådant slag som bäst skulle gynna en sådan identitet. Denna allmänna iakttagelse grundas således på en analys av den försvarsekonomiska utvecklingen i ett stort antal länder.

I USA har försvarsutgifterna ökat mycket kraftigt under det senaste året (ökningen motsvarar ett belopp som är nästan tio gånger större än hela det svenska försvarsanslaget), och de planeras även fortsätta att öka under de närmaste åren.

Kunskapsspridning

I början av år 2002 upprättades en projekthemsida på FOI:s hemsida. Under hösten publicerades en större sammanställning (motsvarande ca 3 000 sidor tabeller och diagram) om NATO-länderna, dels i form av en CD, dels på ovan nämnda projekthemsida. CD:n distribuerades till en mängd myndigheter och forskningsinstitut, och har redan väckt viss uppmärksamhet.

Nytta/effekter för uppdragsgivaren

Kunskap om hur andra länders försvarssatsningar utvecklas är av stor betydelse för den allmänna omvärldsbevakningen, både i fråga om olika tänkbara hotbilds-utvecklingar men också för att kunna jämföra svenska försvarssatsningar med andra länders.

Försvarsdepartementet har därtill haft nytta av de databaser som byggts upp, t.ex. vid förfrågningar från media och andra intressenter.

Internationellt avtalsbundet projekt-samarbete

Förekommer inte.

Fortsättning

Projektet planeras fortsätta under 2003. Till stor del kommer verksamheten således att bestå i att fortsätta hålla liv i det system av databaser som upprättats, samt att, i samband uppdatering, även göra olika sammanställningar och analyser tillgängliga via Internet och/eller i form av CD.

Idéer har också framförts om att jämföra de ekonomiska satsningar som olika länder gör, inte bara med ländernas säkerhetspolitiska inriktning och försvarspolitiska prioriteringar, utan också med vad dessa länder får ut av sina satsningar i användbar militär förmåga typ olika förband och insatser, som ett slags mått på hur "effektiva" olika länders försvarsmakter är.

4.6 Euroatlantisk säkerhet

(A1136)

Projektledare: Ingemar Dörfer
FOI Försvarsanalys

Behandlade frågor och forskningsmål

Projektet uppställde tre huvudmål för sin analys:

1. NATO:s interna arbetsformer och deras påverkan på alliansens politik.
2. Den framväxande nya amerikanska säkerhetspolitiken.
3. ESDP -processens strategiska konsekvenser.

I fråga om NATO:s interna arbetsformer föreligger en rapport som jämför Norges/Danmarks med Tjeckiens/Ungerns effektivitet och förmåga att verka inom NATO.

När det gäller den framväxande nya amerikanska säkerhetspolitiken har en analys tillkommit av Turkiets nya viktiga roll, baserad på en studieresa av två projektmedlemmar. ESDP -processens strategiska konsekvenser belyses förutom

av huvudrapporten av en mindre studie om de säkerhetspolitiska konsekvenserna av EU:s militära stabsuppbyggnad. Denna studie är samfinansierad med projektet EUROKRIS (se avsnitt 4.13).

Genomförda aktiviteter

Projektet har genomfört besök vid administrationerna i USA och Bryssel samt vid forskningsinstitutioner i dessa städer. Projektet har därutöver medverkat i följande konferenser och seminarier:

- Wilton Park i Storbritannien om euroatlantisk säkerhet, två tillfällen
- International Security Network om europeisk säkerhet i Kiel, Tyskland
- Centre for Euro Atlantic Integration and Democracy i Budapest, Ungern
- Centre for Foreign Policy and Federation, Waterloo, Kanada
- Institute of Aeronautics and Astronautics i Dallas, USA, om Ballistic Missile Defence, BMD
- Royal United Services Institute i London, Storbritannien om BMD
- International Institute for Strategic Studies, IISS, i London om den säkerhetspolitiska agendan
- Woodrow Wilson European Alumni Association i Dublin, Irland om europeisk säkerhet
- Sveaborgsseminariet i Helsingfors, Finland om europeisk säkerhet
- European Security Forum i Bryssel, Belgien om transatlantisk säkerhet, två tillfällen
- Atlantic Treaty Association 48:e årskonferens i Istanbul, Turkiet
- Utrikespolitiska institutet i Stockholm om International relations theory after September 11
- FOI i Saltsjöbaden om Science and technology in support of European security

Framkomna resultat/slutsatser

Kriget mot terrorn, och sedan sommaren 2002 konflikten med Irak, präglar den amerikanska säkerhetspolitiken. Denna konflikt kommer att utkämpas av Amerika tillsammans med en ”koalition av villiga”. I denna koalition ingår Australien som börjar få en viktig roll i den amerikanska säkerhetspolitiken.

Med NATO-utvidgningen anses Europa nu vara helt och fritt; intresset koncentreras på Mellanöstern och Asien. Samtidigt visar antalet nya initiativ vid Pragmötet hur Amerika är berett att reformera NATO som en effektivare partner i säkerhetspolitiken. Trots ökande åtaganden på andra platser behålls den amerikanska närvaron i Europa på oförändrad nivå.

Trots framväxten av NMD (National Missile Defense) och övergivandet av ABM-avtalet (Limitation of Anti-Ballistic Missile Systems) går relationen med Ryssland från konfrontation till samarbete. Rysslands medlemskap i det förstärkta NATO - Russia Council stärker relationen till Amerika och i fråga om robotförsvar undersöker man möjligheterna till ökat samarbete. Också Kinas reaktion till BMD-programmet har varit försiktig. ESDP-processen har efter den 11 september hamnat i bakvattnet men framskrider långsamt. NATO:s nya insatsstyrka kommer att konkurrera om uppmärksamheten och resurserna.

Kunskapsspridning

Resultaten har spridits via föredragningar på Försvars- och Utrikesdepartementen, samt rapporter och artiklar i nationella och internationella skrifter. Genom medverkan i radio, TV och press samt föredrag uppnås en betydande allmänbildningseffekt.

Nytta/effekter för uppdragsgivaren

Ökad, stundtals unik kompetens inom områden som är centrala för svensk utrikes- och säkerhetspolitik.

Internationellt avtalsbundet projekt-samarbete

Förekommer inte.

Fortsättning.

I dialog med Försvarsdepartementet fokuseras frågeställningarna under 2003 på den amerikanska utrikes- och säkerhetspolitiken, NATO:s interna arbetsformer och ESDP -processens betydelse för relationerna EU-NATO.

Teknik, industri och politik

4.7 Säkerhetspolitik och NBC-vapen

(A1107)

Projektledare: Wilhelm Unge,
FOI Försvarsanalys

Behandlade frågor och forskningsmål

Projektet ägnas åt långsiktig kompetensuppbyggnad i syfte att integrera NBC-problematiken i den totala säkerhetspolitiska bedömningen. Projektet pågår sedan år 2000 och tills vidare. Kompetensuppbyggnaden kombineras i ungefär lika delar med rapportering.

Verksamheten sker i samverkan mellan FOI - avdelningarna Försvarsanalys, NBC-skydd och Systemteknik och projekten "BC - hotanalys" respektive "N-studier och hotanalys", vilka redovisas i årsrapporterna för de delområden i vilka de ingår.

Under året har konsekvenserna av att USA sagt upp ABM-avtalet och det nya rysk-amerikanska nedrustningsavtalet *Strategic Offensive Reductions Treaty* analyserats.

Det amerikanska BMD -programmet har fortlöpande granskats, bl.a. genom deltagande i tre konferenser i Dallas och London.

Relationerna mellan Indien och Pakistan bevakades noggrant under första halvåret och rapporten om deras NBC-förmågor i en säkerhetspolitisk kontext, som påbörjades 2001, slutredovisades i februari.

En större studie av Kinas kärnvapen-relationer visavi USA och Ryssland är under avslutande.

En snabbstudie har genomförts i samband med avslöjandet att Nordkorea har fortsatt att utveckla kärnvapen.

En kunskapsuppbyggande och utforskande studie som behandlar strategier för användning av B- och C- stridsmedel har avslutats.

Inom B-området är en studie över det ryska B-skyddsprogrammet under avslutande.

Projektets medlemmar har också skrivit om terrorister och massförstörelsevapen.

Avslutningsvis har projektet under året till Försvarsdepartementet, Försvarsberedningen, och Försvarsutskottet i olika sammanhang lämnat underlag rörande NBC-frågor och hotbilder.

Genomförda aktiviteter

Förutom kunskapsuppbyggnad har gruppen ägnat sig åt studier i syfte att kunna svara på konkreta frågor av relevans för Försvarsdepartementet. Gemensamma möten och rapportskrivning har genomförts med projekten "N-studier och hotanalys" respektive "BC-hotanalys". Formerna för samverkan mellan de säkerhetspolitiska forskarna och de tekniska specialisterna har vidareutvecklats under året. Bland annat har den egeninitierade studien om

strategier för användning av B- och C-stridsmedel använts dels som plattform för ömsesidig kunskapsöverföring, dels som mekanism för att vidareutveckla samarbetsformerna.

Samverkan har ägt rum med projektet Omvärldsbevakning Asien (se avsnitt 4.3) avseende studierna om Indien - Pakistan, Kina och Nordkorea.

Framkomna resultat/slutsatser

I mars 2002 blev USA:s *Nuclear Posture Review* färdig. Den gamla kärnvapen-triaden (mark, sjö, flyg) ersattes av en ny. Kärnvapnen och de konventionella styrkorna utgör ett ben i den nya triaden. Det andra benet utgörs av missilförsvaret och det tredje av en robust infrastruktur av lednings- och vapensystem samt anläggningar för bibehållande av arsenalen inklusive framtida kärnvapenprov. Den nya triaden skall bättre kunna möta det mer mångfasetterade hotet från i första hand problemstater. Målet är att återförsäkra allierade och vänner, avstyra att motståndare utvecklar egna massförstörelsevapen, avskräcka motståndare och om nödvändigt besegra dem.

I december 2001 sade USA upp ABM-avtalet och kan sedan juni 2002 utan begränsningar fortsätta uppbyggnaden av ett missilförsvar. I fokus för de amerikanska ansträngningarna står förbands-sättning, inte forskning och utveckling. Den tekniska säkerheten bedöms av amerikanska experter vara betydligt större än för bara två år sedan. Flera framgångsrika tester har genomförts under året. Det tidigare ryska hotet om upprustning, brytande av nedrustningsavtal och andra motåtgärder förbyttes i en vilja att samarbeta med USA och NATO på missilförsvarsområdet.

I kölvattnet på ABM-uppsägningen slöt också USA och Ryssland ett nytt

nedrustningsavtal *Strategic Offensive Reduction Treaty*. Fram till 2012 skall arsenalerna minskas från dagens nivåer med två tredjedelar, till 1 700 - 2 200 stridsspetsar.

Inte heller visavi Kina bedöms ABM-uppsägningen vara rustningsdrivande för överskådlig framtid. Kina har inte för avsikt att kapprusta med vare sig USA eller Ryssland utan behåller en minimal men trovärdig andraslagsförmåga. Det finns idag inga omedelbara hot som gör att Kina ser behov av att accelerera uppbyggnaden av sin kärnvapenarsenal, varför den pågående vidareutvecklingen håller låg takt. Kommunistpartiets bibehållande av makten och den ekonomiska uppbyggnaden bedöms prioriteras före militär styrka. I takt med förbättrade amerikansk-kinesiska relationer har också USA:s retorik om missilförsvarets potentiella betydelse mot Kina tonats ned.

Nordkorea har i strid med sina åtagande enligt ickespridningsavtalet NPT och ett bilateralt avtal med USA från 1994 fortsatt att utveckla kärnvapen. Erkännandet kom sedan USA i oktober 2002 lagt fram övertygande bevis. Nordkoreas kärnvapenprogram påbörjades redan under 1960-talet. Omständigheterna kring erkännandet var till en början oklara, men när frågan blev allmänt känd kunde USA utnyttja Nordkorea som exempel i Irak-frågan. Signalen till omvärlden var att "så går det om vi inte agerar i tid". Varför Nordkorea nu erkänt är svårtolkat. Ett skäl kan vara att landet genom att utpekats som en av ondskans axelmakter känner sig hotat. Genom att antyda innehav av kärnvapen vill landet höja tröskeln för ett eventuellt amerikanskt anfall. Erkännandet kan också tänkas vara en varning till den kommande sydkoreanska ledningen att inte avbryta den pågående integrationsprocessen. Det kan också vara ett förhandlingskort för att få till stånd

internationell hjälp.

Historiskt sett har terrorister varit mycket konservativa i sina val av medel och NBC-ämnen har bara använts i en försvinnande liten andel av alla världens terroristattacker. Dessa incidenter är snarare att betrakta som NBC-kriminalitet än som NBC-terrorism. Samtidigt har flera terrororganisationer visat sig ha såväl organisatorisk-ekonomisk styrka som intentioner att anskaffa NBC - stridsmedel. Ännu står dock ett antal tekniska hinder i vägen för terroristers avancerade och storskaliga användning av NBC-stridsmedel. Attacker med enklare utspridningsanordningar och med NBC-ämnen av industriktvalitet är sannolikare. Fortsatt spridning av massförstörelsevapen och relaterade ämnen är oroande.

C- men främst B-stridsmedel är till sin natur vapen vars verkan är svår att beräkna. Eftersom moderna krigsmakter strävar efter att minska osäkerheten på slagfältet är dessa vapen mindre lämpliga att använda. I de asymmetriska krig som idag är vanliga finns andra behov och mål än de som gäller i konventionell strid mellan två krigsmakter. Det går att identifiera flera typer av hypotetiska, framtida konflikter i vilka B- och C- stridsmedlens egenskaper gör dem optimala för användning.

Kunskapsspridning

De framkomna forskningsresultaten har dokumenterats i rapporter och kortare promemior. Flera föredragningar har också genomförts för Försvarsdepartementet och Utrikesdepartementet. En del av materialet har också merutnyttjats av projektet "Rysk utrikes-, försvars- och säkerhetspolitik" (se avsnitt 4.1) och med detta projekt sammanhängande presentationer.

Nytta/effekter för uppdragsgivaren

Den integrerade teknisk-säkerhetspolitiska

bedömningen ger Försvarsdepartementet en stabilare grund och ett mer vederhäftigt underlag för svenska ställningstaganden när det gäller NBC-vapen och därmed sambundna strategiska och säkerhetspolitiska konsekvenser. Under år 2002 gäller detta i första hand kunskap om Indien-Pakistan-problematiken samt de rysk-amerikanska kärnvapenrelationerna efter ABM-avtalets uppsägning med efterföljande beslut om kraftig nedrustning av kärnvapenarsenalerna samt dessa länders relation till Kina. Dessutom har projektets underlag rörande terrorister och massförstörelsevapen haft hög relevans.

Uppdraget medger att FOI kan upprätthålla en bred total kompetens inom det tvärvetenskapliga området säkerhetspolitik och massförstörelsevapen.

Internationellt avtalsbundet projekt-samarbete

Förekommer inte.

Fortsättning

Arbetet fortsätter år 2003.

4.8 Säkerhets- och teknikpolitik (A1109)

Projektledare: Mike Winnerstig
FOI Försvarsanalys

Behandlade frågor och forskningsmål

Projektets främsta syfte är att studera teknikpolitik som ett strategiskt säkerhetspolitiskt instrument. Teknologisk (spets-)kompetens är inte sällan en avgörande säkerhetspolitisk faktor. Hur stater väljer att styra och samarbeta inom teknik- och forskningsområdena samt hur man väljer att fördela resurser över olika teknikområden får därför stor säkerhetspolitisk betydelse.

Projektet har under 2002 inriktats på att studera två problemområden. För det första

har de centrala europeiska och atlantiska multilaterala teknikpolitiska strukturerna behandlats. För det andra har Frankrikes och Storbritanniens nationella, militärt orienterade, teknikpolitiska strukturer granskats. Motivet till detta urval är att dessa två länder är de militärteknologiskt dominerande europeiska aktörerna. Säkerhetspolitiskt innehar de dessutom nyckelrollerna när det gäller vilken inriktning det transatlantiska försvarssamarbetet – t.ex. relationen mellan NATO och EU – skall ta i framtiden.

Ett tredje väsentligt område som berörts under året är det s.k. transatlantiska gapet, i termer av försvarsteknologi och försvarsteknologiskt relaterad forskning. De skillnader i europeiska och amerikanska satsningar avseende resurser och forskning på dessa områden som finns idag tenderar att växa. Projektet har här analyserat de strategier som de två studerade staterna och de multilaterala nivåerna använder sig av på detta område.

Genomförda aktiviteter

Under 2002 har ett teoretiskt ramverk utarbetats. Litteraturstudier samt forskningssresor till Frankrike respektive Storbritannien har genomförts. Projektets slutrapport översänds till uppdragsgivaren i manuskriptform, inom ramen för normal kunddialog, i december 2002. Ett rapportgranskningsseminarium samt rapporttryckning planeras till januari/februari 2003.

Framkomna resultat/slutsatser

De preliminära resultat som hittills framkommit kan sammanfattas enligt följande. För det första framstår ämnesområdet som sådant som ytterst relevant för fortsatt forskning. Ett flertal aktörer – inte minst inom de euroatlantiska säkerhetspolitiska sfärerna – bedömer ofta att forsknings- och utvecklingsfrågor i allt

ökande grad kommer att få stor säkerhetspolitisk betydelse.

För det andra har det varit en relativt samstämmig uppfattning bland de aktörer som projektets medarbetare samtalat med att den multilaterala nivån är av väsentligt mindre betydelse än den nationella när det gäller forskning- och utvecklingsarbete. I såväl Frankrike som Storbritannien tenderar verksamheten att kvarstå under nationell kontroll och för nationella behov, även om vissa undantag från detta görs. Vidare förefaller inte den europeiska multilaterala nivån idag att vara den mest dynamiska, inte minst som relativt tydliga tecken på en brittisk (åter-) omsvängning till en traditionell atlanticistisk linje inom hela försvarssektorn framkommit.

Kunskapsspridning

Projektet avrapporterar kontinuerligt till interna och externa avnämare. Under 2002 har avnämare på Försvarsdepartementet kontinuerligt erhållit kortare föredragningar om projektets framskridande.

Nytta/effekter för uppdragsgivaren

Försvarsdepartementet erhåller genom projektet en framtidsorienterad analys av ett tekniskt-politiskt område med potentiellt stora konsekvenser för internationell säkerhetspolitik. Projektets resultat kan också bidra till en framtida utvärdering av svensk säkerhets- och teknikpolitik.

Internationellt avtalsbundet projekt-samarbete

Förekommer inte.

Fortsättning

Ingen fortsättning är planerad för 2003.

4.9 Teknikutveckling och hotbild (A1124)

Projektleddare: Birgitta Lewerentz
FOI Försvarsanalys

Behandlade frågor och forskningsmål

Projektets mål och syfte är att analysera och ta fram underlag beträffande teknikutvecklingens konsekvenser för uppkomst och hantering av säkerhetspolitiska hot mot det svenska samhället och svenska intressen. Speciellt intressant är att identifiera teknikutveckling som drastiskt kan förändra uppkomsten och hanteringen av hot. Vad kan vara viktiga hot mot det framtida samhället? Vilken teknikutveckling kan bidra till dessa hot och på vilket sätt? Teknikutveckling kan också underlätta hantering av hot, vilken teknikutveckling kan bli användbar för detta och hur?

Projektet består främst av en kunskapsuppbyggande del när det gäller metodansatser och identifiering av teknikutveckling av stor betydelse för uppkomst och hantering av hot. Vidare ingår en kunskapsavtappande del i form av litteraturstudier och insamling av underlag från FOI:s avdelningar.

Projektet har bedrivits med nuvarande form och inriktning sedan 1999.

Genomförda aktiviteter

Årets arbete har huvudsakligen inriktats mot att fördjupa delar av materialet som togs fram under år 2001. Den kunskapsbas som byggdes upp under förra verksamhetsåret med hjälp av så kallade kognitiva kartor har utgjort grunden för detta arbete. Dessa kognitiva kartor återger en individ eller grupps uppfattning av hur olika teknik- och samhällsutvecklingar bidrar till olika framtida hot och beskrivs i form av begrepp och hur de är relaterade till varandra.

De åtta olika hot-teman som tidigare identifierats som speciellt intressanta har studerats vidare av projektgruppen. Detta

ledde till att tre av dessa teman valdes ut för fördjupning, nämligen:

- Genteknisk utveckling leder till ökat B-hot?
- Nätverksorganisationer får fördelar framför nationalstaten?
- Personlig integritet hotas genom övervakning i logg-samhället?

Ett övergripande tema rörande teknikutvecklingens institutionella förutsättningar framstod som en viktig gemensam nämnare för förståelsen av framtida teknik och hotbild.

Vidare har metodansatsen i projektet beskrivits och erfarenheter har sammanställts.

Framkomna resultat/slutsatser

En förståelse för teknikutvecklingens institutionella förutsättningar och studier av innovationsklimat som en strategisk resurs/del av hotbilden är centralt för att hantera framtida hot. De institutionella förutsättningarna, som utgör formella och informella lagar eller sedvänjor som styr mänskliga handlingar och sedvänjor, för teknikutveckling genomgår en stor förändring.

Utvecklingen i den "gamla" världen karakteriserades av att ny teknik utvecklades i relativt isolerade miljöer, att militären var en viktig pådrivare för utveckling av många basteknologier, att tekniken utvecklades för en eller ett fåtal uppgifter och att ett tydligt ägarskap till en teknologi fanns.

Nya utvecklingslinjer växer fram som karakteriseras av att tekniska produkter skapas för en bred marknad med många användare och att civilt utvecklad teknik blir ledande inom många områden, exempelvis kommunikationsteknik.

Detta leder till att försvarsindustrin använder civila komponenter (Commercial Off the Shelf, COTS) vilket får konsekvenser för hur man kan uppnå komparativa fördelar då alla har tillgång till tekniken. Globalisering (handelsutbyte, människors rörelsemönster etc.), informationsspridning (internet), standardisering, öppen arkitektur och öppna källor/open source, övergång från vertikalt till horisontellt tänkande, mjukvarors ökade betydelse och lätthet att kopiera desamma liksom ökad smuggling (ekonomiska incitament, kompetens i öst etc.) är alla faktorer som påverkar produkt- och tjänsteutvecklingen.

När standardisering och öppna arkitekturer blir bärande principer i många av samhällets viktiga system ökar å ena sidan möjligheterna att hitta systemens svaga punkter och där utföra attacker. Å andra sidan ökar möjligheterna för fler att vara med i det förebyggande arbetet. Standardisering leder dessutom till att eventuella fel får stora konsekvenser (spridning underlättas). God tillgång till teknik ger antagonister möjligheter att skapa militära system på högre nivå. Men likaväl kan effektiva vapen också skapas på lägre nivå.

Då tillgång till teknik inte längre blir en komparativ fördel driver det samtidigt utvecklingen när det gäller militär förmåga till att skapa övertag någon annanstans i värdekedjan. T.ex. kommer förmåga att integrera teknik i operativa koncept att bli än viktigare och kunskap om att bygga system av system betydelsefull. Utveckling av basteknologier kan bli mindre attraktiv för företag i västvärlden som kan komma att inrikta sig mot t.ex. tjänsteutveckling.

Allmänt tillgänglig teknik, infrastruktur och medföljande tjänster kan i allra högsta grad utnyttjas för antagonistiska syften. Speciellt intressant är den utveckling som

uppstår då dessa förutsättningar kan nyttjas för att rekrytera, formera och operera i nätverk, en asymmetri som ställer staten inför nya utmaningar från t.ex. icke-statliga aktörer. Via Internet underlättas möjligheten att hitta likasinnade och förenklas genomförandet av en dialog mellan olika individer och grupperingar innan de blir "upptagna" i nätverket. Väl formerade kan nätverket organiseras inför en uppgift lätt och snabbt på såväl lokal (fysiskt på plats) som global nivå (samordnade attacker). I den operativa striden möjliggör tekniken snabb omvärldsbevakning, spridning av information och allokering av resurser. Kravallerna vid toppmötet i Göteborg 2001 exemplifierar hur ett nätverk kunde agera på ett effektivt sätt genom användning av befintlig teknik och tjänster.

Inom bioteknikområdet sker institutionella förändringar som är intressanta att studera. Precis som inom IT-sektorn finns en tendens till att forskning och utveckling bedrivs av fler och mindre företag. Antalet europeiska bioteknikföretag dubblades under senare delen av 1990-talet. I Sverige finns mer än hundra små innovativa bioteknikföretag. De små företagen tillhandahåller "teknikplattformar, kunskap, tjänster och produktbryon" till större företag. De senare får stå för marknadsföring och massproduktion.

Utöver dessa två företagskategorier kan det komma företag, som enbart lever på att göra analyser "på papper" av hur kroppsfunktioner kan styras genetiskt (funktionsgenomik). Framtida risker och hot torde i första hand vara knutna till de små företagen. De kan ha laboratorieresurser eller vara rent databearbetningsinriktade. Karakteristiskt är att de är specialiserade inom någon eller några nischer och inte kan ta ansvar för sina idéers och produkters slutliga användning. Småföretagen är många och därmed svåra att kontrollera från statens sida. Kontrollen

försvåras också av att de tenderar att nybildas och ombildas.

Människors fysiska rörelser, värderingar och vanor blir allt mer spårbara. Varje telefonsamtal, kreditkortstransaktion och e-postmeddelande registreras i loggarna hos operatörerna som driver de förmedlande systemen och ger upplysningar om människors handlingar och värderingar. Dessutom kan den ökande användningen av mobila elektroniska system ge ökade möjligheter att följa en persons rörelser i det fysiska rummet.

Den ackumulerade informationen och annan kundinformation representerar ett stort ekonomiskt värde, och kan t.ex. säljas till dem som söker information om olika målgruppers behov och preferenser. Samtidigt kan alltså denna storskaliga informationsinsamling innebära att transaktionerna kan spåras och knytas till enskilda individer, vilket t.ex. kan vara ett stöd för brottsutredningar. För att förhindra att kriminella grupper använder "stulna elektroniska identiteter" för att bedriva penningtvätt eller dölja spåren till annan kriminell verksamhet kan en ökad användning av biometriska tekniker (iris-känning, röstigenkänning, fingeravtryck m.m.) bli aktuell. Dessa tekniker kartlägger individer men försvårar således identitetsförfalskning.

Ovanstående kan sammanfattas som en kamp mellan åtminstone fyra aktörstyper: enskild individ, företag, stat samt antagonist. Hur balansen mellan dessa delvis motstridiga intressen utvecklas i framtiden styrs både av den tekniska utvecklingen och av samhällsutvecklingen i stort. Företagens rätt att handla med kundinformation kan begränsas genom lagstiftning. Kryptering kan utnyttjas både av privatpersoner och kriminella grupper för att skydda sin kommunikation. Detta bemöts av stater på ett teknisk plan genom

ökade satsningar på kryptoanalys, och på ett politiskt plan genom att lagvägen försöka begränsa rättigheten att använda stark kryptering. Risken för "identitetsbrott" kan motverkas genom autentisering med biometriska tekniker, användning av digitala signaturer och certifikat.

Arbetet med den brainstormingartade inriktningen av projektet har gett några insikter inför framtida arbeten. Dels är det vikten av att hantera en frågeställning med en metodik som är öppen för det icke trendmässiga, dels behovet av att hantera frågeställningen om teknikutveckling och hotbild kontinuerligt och inte som ett avgränsat projekt. Den metodansats som byggts upp inom detta projekt, i form av användande av kunskapsbas i verktyget Decision Explorer och workshop, kan mycket väl vara ett av flera verktyg att förvalta tidigare resonemang och vidareutveckla dem vartefter för att kontinuerligt kunna stödja Försvarsdepartementet. Verksamheten bör också samordnas med andra aktiviteter som genomförs för t.ex. Teknisk Prognos.

Kunskapsspridning

Ett möte på Försvarsdepartementet genomfördes i juni då en beskrivning av genomfört arbete presenterades samt projektets fortsatta inriktning mot några utvalda teman diskuterades.

I september lämnade FOI ett underlag till Försvarsberedningens arbetsgrupp för säkerhetspolitiska frågor, Ag Säkpöl, där projektet bidrog med material till avsnittet om Militärstrategisk och militärteknisk utveckling.

Nytta/effekter för uppdragsgivaren

Underlaget ska kunna utnyttjas som underlag för perspektivplaneringsarbete och annat förberedelsearbete inför kommande försvarsbeslut, liksom för en bredare säkerhetspolitisk debatt. Förväntad

effekt för kunden är förbättrat underlag framförallt beträffande försvarets långsiktiga utveckling och anpassning till förändrade hot och möjligheter.

Internationellt avtalsbundet projekt-samarbete

Förekommer inte.

Fortsättning

Under 2002 avslutades projektet i sin nuvarande form.

4.10 Forsvarsindustri i förändring (FIND)

(A1143)

Projektledare: Martin Lundmark
FOI Forsvarsanalys.

Behandlade frågor och forskningsmål

Syftet med projektet är att förse Forsvarsdepartementet med underlag för svensk försvarsindustri- och försvarsmaterielpolicy, framförallt vad gäller internationellt samarbete.

FIND studerar och analyserar därför den strategiska inriktningen för den globala försvarsindustrin som svensk försvarsindustri kan komma att samarbeta med och som den direkt eller indirekt påverkas av. Fokus ligger på studier av former av och förutsättningar för försvarsindustriellt och försvarsmateriellt samarbete i Västeuropa (huvudsakligen Storbritannien, Frankrike och Tyskland) och USA. I FIND:s studier blir frågor kring sameuropeiskt samarbete i relaterade frågor och även länkar till USA:s försvarsindustri allt viktigare inslag. Globala trender som påverkar industrins förutsättningar är en viktig ingrediens.

Projektet har sedan 1990 långsiktigt byggt upp en betydande kunskap om de förändrade förutsättningarna för försvars-

industri i Sverige, Västeuropa och USA, samt om materielförsörjningsprocesser.

Genomförda aktiviteter

Projektet har vid flera tillfällen medverkat som experter i framtagande av myndighetsunderlag (t.ex. Materielförsörjningsutredningen) samt bistått framförallt FMV och Högkvarteret i uppdrag med anknytning till försvarsindustrin.

Forskningsstudier har bedrivits inom områdena drivkrafter för transatlantisk försvarsindustriintegration, förutsättningar för en industri för att skapa ett nätverksbaserat försvar, industriella samarbetsstrukturer med inriktning mot nätverksbaserade försvarslösningar samt scenariogenerering för försvarsindustrin år 2020.

Två medarbetare är doktorander i företagsekonomi vid Handelshögskolan i Stockholm. Projektet samarbetar vidare med forskare vid Handelshögskolan i Stockholm, Linköpings universitet, Massachusetts Institute of Technology (MIT) samt University of Manchester.

Framkomna resultat

Projektet är huvudsakligen kunskapsuppbyggande. I och med de dramatiska strukturella förändringarna inom försvarsindustrin under de senaste åren så har det kunskapsavtappande inslaget ökat.

Forsknings- och studieverksamheten har belyst formerna och förutsättningarna för den pågående omstruktureringen av europeisk försvarsindustri. Under året har projektmedlemmar tjänstgjort ett stort antal timmar i ett regeringsuppdrag om internationellt samarbete (se avsnitt 7.1 i årsrapporten för Stöd till säkerhet och beredskap).

Inom projektet har producerats rapporterna "Försvarsindustri i förändring", "Towards an industry for Network Based Defence? – Creating information age defence systems" samt "Försvarsindustrin i Sverige 2020 – Scenariobaserade industristrategier".

Projektledaren har under året publicerat en artikel vid MIT kring "The Transatlantic Defense Industry Market: Future Modes of Integration", en artikel i "Vårt försvar" "Från svenska försvarsindustri till global nätverksnärvaro, inbjudits att skriva och presentera ett konferenspapper kring "The transformation of NATO forces" vid en konferens i Washington, DC, samt presenterat samma konferenspapper på en konferens i Stockholm.

Under året har projektet fortsatt fördjupat kontakterna med universitet och högskolor samt försvarsindustrin i Sverige. Samarbetet med FMV har tydligt ökat i omfattning.

Kunskapsspridning

Kunskapsspridning till Regeringskansliet och berörda myndigheter har skett i form av föredragningar, rapporter och direktmedverkan i interna arbetsgrupper. Direkta underlag inför skrivande av större alster inom Regeringskansliet har också författats. Resultat sprids även, främst i rapportform, till industriföreträdare och forskare inom och utom Sverige, samt till vissa svenska ambassader och attachéer i Europa och USA.

Nytta/effekter för uppdragsgivaren

FIND-projektet har bidragit till att höja Försvarsdepartementets förmåga att värdera och förbättra den svenska materielförsörjningsprocessen och relationer mellan myndigheter och industri, framförallt med tanke på den ökande internationaliseringen och den svenska konsolideringen. FIND har vid flera tillfällen för Försvarsdepartementet avrapporterat,

skrivit underlag för departementets processer och i övrigt varit analysstöd.

Internationellt avtalsbundet projekt-samarbete

Förekommer inte.

Fortsättning

Under 2003 studeras *integrationsprocessen mellan fransk försvarsindustri och försvarsindustri i andra länder*. Studien skall inhämta och analysera både det statliga och det industriella perspektivet och syftar till att ge förslag på hur Sverige kan fördjupa sitt samarbete med den franska försvarsindustrin. Ett annat delprojekt studerar *aspekter på att amerikanska företag köpt europeiska försvarsföretag*. Dessa förvärv förändrar förutsättningarna för en så kallad europeisk konsolidering som syftar till att sammantaget skapa en bättre europeisk motvikt till den amerikanska försvarsindustrin. Studien analyserar konsekvenserna för den europeiska försvarsindustriintegrationen och för industri verksam i Sverige. I ett delprojekt studeras *hur internationell konkurrenskraft kan utvecklas i internationella försvarsindustriella nätverk*. Detta är kopplat till utvecklingen av nischer där försvarsindustrin kan både fungera som viktig leverantör till försvaret i Sverige och samtidigt vara en central aktör i internationella samarbeten. Studien ger bidrag till beslutsprocessen om att utveckla nationella industriella nischer.

Projektledaren kommer det första halvåret 2003 att vara gästforskare vid Fondation pour la Recherche Stratégique (FRS) i Paris.

4.11 Metodik för strategisk miljöbedömning

(A1144)

Projektledare: Göran Finnveden

FOI Försvarsanalys

Behandlade frågor och forskningsmål

Strävan att nå en hållbar utveckling rör alla delar av samhället. För att undvika att beslut fattas som motverkar denna strävan har ett behov vuxit fram av att utvärdera tänkbara framtida effekter av beslut på möjligheterna att nå hållbar utveckling. Regeringen inför nu krav på miljöbedömningar av propositioner och lagförslag och genom det EG-direktiv om strategiska miljöbedömningar av vissa planer och program som har antagits och som nu ska implementeras kommer miljöbedömningar att krävas på en rad områden av offentligt beslutsfattande.

Projektets mål är att utveckla metodik för Strategisk Miljöbedömning (SMB) som kan användas av regeringen och Försvarsdepartementet i uppdrag gentemot försvarets myndigheter, samt bedöma hur den SMB-metodik som utvecklas i Sverige och utomlands kan användas inom försvarssektorn för beslut av regering och departement. Strategisk miljöbedömning är ett verktyg för att analysera konsekvenser av policy, planer och program. En SMB är tänkt att vara en del i beslutsprocessen så att miljöaspekter kan beaktas i de beslut som tas.

Projektet är tvåårigt (2002-2003).

Genomförda aktiviteter

Projektaktiviteterna har i huvudsak handlat om kunskapsuppbyggnad. För projektet relevanta beslutsprocesser som berör Försvarsdepartementet har kartlagts. Kunskapen om SMB har fördjupats och erfarenheter från praktiserandet av SMB i samband med beslutprocesser har insamlats och analyserats. En delstudie har fokuserat på tillämpningar av SMB på departementsnivå i andra länder, bl.a. Storbritannien, Nederländerna och Kanada.

Kvalitetssäkring har skett genom gängse FOI -rutiner samt genom samarbete med högskola och universitet.

Framkomna resultat/slutsatser

Ett förslag till hur SMB kan integreras i relevanta beslutsprocesser inom försvarssektorn för beslut av regering och departement har utarbetats. Dessutom redovisas utvecklingen av försvarsrelevant SMB-metodik i Sverige och utomlands.

Kunskapsspridning

Projektet riktar sig i första hand till och Försvarsdepartementet (och i förlängningen till övriga departement). Någon spridning till allmänheten har inte gjorts. Uppläggning av projektet och preliminära resultat har diskuterats vid möten med handläggare på Försvarsdepartementet.

Inom ramen för detta projekt har även en presentation på en internationell miljökonferens gjorts av resultaten från det tidigare miljöprojektet om försvarssektorns indirekta miljöeffekter.

Nytta/effekter för uppdragsgivaren

Resultatet av projektet gynnar kostnadseffektiviteten inom försvarssektorn, eftersom kostnaden för att hantera miljöeffekter innan de uppstår är betydligt lägre än kostnaden när det gäller att hantera faktisk miljöpåverkan. Dessutom kan projektet bidra till att realisera den uttalade ambitionen att försvaret ska fortsätta att vara bland de ledande samhällssektorerna i miljöarbetet.

Internationellt avtalsbundet projekt-samarbete

Förekommer inte.

Fortsättning

Den föreslagna SMB-metodiken ska provas under 2003 i minst en fallstudie och baserat på erfarenheter av denna görs sedan

en reviderad rekommendation. Projektet avslutas 2003.

4.12 Säkerhet i nätverkssamhället (SINS) (A1154) Projektledare: Josefin Grennert, FOI Försvarsanalys

Behandlade frågor och forskningsmål

Syftet med projektet har varit att ge underlag för statsmakternas agerande i IT-relaterade frågor med bäring på nationell säkerhet. Detta innebär att synergier med mer rutinmässiga säkerhetsintressen beaktats men att dessa per se inte stått i fokus för projektet. På grund av den studerade hotbildens gränslösa karaktär har såväl nationella som internationella händelser analyserats. Centrala områden för studien är samhällsutvecklingen och det offentliga åtagandet. Delstudierna, det offentliga åtagandet inom området IT - hot, internationellt samarbete och den IT-relaterade hotbilden, är huvudsakligen kunskapsuppgyggande till sin karaktär.

Genomförda aktiviteter

Flera studier har avrapporterats under året: cyberterrorism, den finansiella infrastrukturens sårbarhet för IT-angrepp, politisk hantering av IT-hot i USA, scenariospel inom ramen för regeringens IT-kontrollövning samt anonym kommunikation över Internet (huvudsakligen genomförd under 2001).

I mars genomförde projektet, tillsammans med andra myndigheter, en scenarioövning inom ramen för regeringens IT-kontrollövning, med deltagare på olika nivåer inom regeringskansliet. Scenariot var huvudsakligen framtaget inom projektet och erfarenheter från övningen har dokumenterats i rapportform.

En studieresa har gjorts till Washington, DC, USA.

Intervjuer har hållits i Sverige med relevanta aktörer. Referensgrupper, såväl interna som externa, har utnyttjats som del av kvalitetssäkringen.

Framkomna resultat/slutsatser

Syftet med den scenarioövning som genomfördes inom ramen för regeringens IT-kontrollövning var att för den politiska ledningen och tjänstemän från de olika departementen åskådliggöra svagheter i för samhället kritiska system, öka förståelsen rörande sårbarheten i informations-systemen samt att skapa förutsättningar för en diskussion kring åtgärder för att möta en ny hotbild. En sammanställning av den enkät som delades ut vid speltillfället vittnar om att dessa mål i mycket hög utsträckning uppnåddes. Scenariometodiken ansågs även allmänt vara en bra metod för att dela med sig av kunskaper och erfarenheter, öka förståelse för området, sårbarheter och åtgärder samt möjligen även för att göra prioriteringar.

Syftet med rapporten om cyberterrorism var att klargöra vad cyberterrorism är samt att utröna om ett sådant hot föreligger mot vårt samhälle. Projektmedarbetarna har idag inte sett några exempel på cyberterrorism, vare sig i Sverige eller i andra länder. Störst potential för cyberterrorism framöver ser projektets medarbetare som ett medel att förstärka våld vid konventionella angrepp och för att fördröja samhällets återhämtning. Risken för terrorism inom eller mot Sverige bedöms över huvud taget som liten. Bilden kan dock snabbt förändras. Politiska faktorer som kan påverka är bland andra ett svenskt deltagande i internationella operationer och ställningstagande i den internationella kampen mot terrorism. Den geografiska obundenhet som är en egenskap hos cyberterrorism, och IT - hot i

allmänhet, gör den till ett lämpligt vapen mot länder som betraktas som fiender.

Syftet med studien om den finansiella infrastrukturens sårbarhet för IT - hot var att beskriva och analysera den nationella/finansiella ekonomins infrastruktur och dess säkerhetspolitiska betydelse kopplat till IT-relaterade hot och operativa risker. En kris i det finansiella systemet, som leder till ett sammanbrott av någon väsentlig funktion, skulle kunna orsaka mycket stora kostnader för samhället i form av försämrade ekonomisk tillväxt, förtroendekris hos medborgarna och ökad ekonomisk sårbarhet. Betalningar är ett centralt inslag i all ekonomisk aktivitet. Av samma skäl som det är viktigt att vägar och el-, och telenät fungerar, är det väsentligt för samhället att betalningar kan genomföras.

I studien beskrivs de olika institutionerna som verkar i den svenska finansiella infrastrukturen och kopplingen till nationell säkerhet. Vidare beskrivs också de system som är centrala i den finansiella sektorn och vilka sårbarheter som finns i och vilka IT-relaterade hot som finns mot den finansiella infrastrukturen.

Idag kan resultaten från projektet inte direkt peka på att det finns någon allvarlig hotbild mot den finansiella sektorn som skulle få säkerhetspolitisk betydelse för Sverige. De allvarligaste hoten är främst fysiska till sin karaktär. De IT - hot som finns kan främst härledas till den organiserade brottsligheten och hackerkretsar. Finanssektorn är starkt beroende av IT och andra infrastrukturer, t.ex. telekom och el. Det medför att det finns naturliga systemrisker och att störningar i andra infrastrukturer kan påverka det finansiella systemet. Därför är det av vikt att fortsätta att studera området, dess sårbarheter, beroenden och tänkbara hotbilder.

En studie av politisk hantering av IT - hot i USA visar att området har fått ökad uppmärksamhet efter terrorangreppen den 11 september 2001. Sannolikt hänger detta samman med en ökad insikt om att man är hotad på eget territorium. En nationell strategi för hur cyberspace ska kunna göras säkrare har tagits fram under hösten 2002 och flera nya institutioner har inrättats för att analysera, informera om och skydda mot IT - hot. USA kommer troligen att driva frågor om internationell hantering av IT - hot och globala standarder i internationella fora. Av den anledningen är det för Sveriges vidkommande relevant att fortsättningsvis bevaka utvecklingen i USA samt att enas kring viktiga policyfrågor rörande IT - hot.

Kunskapsspridning

Kunskapsspridning har skett genom skriftliga rapporter samt i en del fall muntligen. Andra metoder för kunskapsspridning som har använts under året är anordnandet av spel samt seminarier. Kontakt har under året löpande hållits med kunden.

Nytta/effekter för uppdragsgivaren

Ökad förståelse och kunskap, och därmed ett gott kunskapsläge för Sverige i internationella förhandlingar och för statsmakterna i samarbetet med andra inhemska aktörer. Möjlighet att snabbare än eljest skapa fungerande hanterings- och informationsutbytesstrukturer. Genom att från FOI:s håll upprätthålla och utveckla kunskapen inom området samt att tillse att den förs över till kunden kan denna nytta bibehållas över tid. Projektet har bedrivits i den form som av Forsvarsdepartementet angivits som adekvat.

Internationellt avtalsbundet projekt-samarbete

Förekommer inte.

Fortsättning

Projektet planeras att fortsätta under 2003.
Föreslagna delstudier är:

- Nationell utveckling av säkerhetsstrategier.
- Internationell bevakning: för området relevant omvärldsbevakning.
- Den IT-relaterade hotbilden: Nya aktörstyper, säkerhetspolitiska implikationer av IT - hot och IT - hot mot den finansiella infrastrukturen.

Europeisk krishantering och internationella operationer

4.13 EUROKRIS

(A1103)

Projektledare: Pär Eriksson
FOI Försvarsanalys

Behandlade frågor och forskningsmål

Projekt EUROKRIS stöttar Försvarsdepartementet med analyser och studier av EU:s försvars- och säkerhetspolitik (ESDP) i allmänhet och den framväxande militära krishanteringsförmågan i synnerhet. Målet är att bidra till ett fördjupat beslutsunderlag för det svenska policyarbetet avseende dessa frågor.

Under år 2002 gick projekt EUROKRIS in i en delvis ny fas. Den europeiska krishanteringsförmågan skall vara fullt operativ 2003 och samtidigt pågår det ett allt mer intensivt framtidsarbete inom ramen för Konventet. Tyngdpunkten för EUROKRIS har därmed i viss mån flyttats från studier av institutions- och kapacitetsutveckling till analyser av övergripande aspekter av, och förutsättningar för, utvecklingen av det europeiska säkerhetssystemet.

Genomförda aktiviteter

Projektet har kontinuerligt medverkat i Försvarsdepartementets policyarbete genom analysstöd till aktuella processer, genom deltagande i olika ad hoc arbetsgrupper samt genom sin "bollplanksfunktion" för departementets ESDP - handläggare. Från och med hösten 2002 har projektet intensifierat sitt direktstöd genom att ha en medarbetare placerad vid Försvarsdepartementet.

Under det första halvåret var projektet en integrerad del av Försvarsdepartementets arbete med EU:s första stabsövning, CME02. Projektet förberedde övningen genom analyser av övningsupplägg och krishanteringsprocedurer, utgjorde Sveriges nationella övningsledning under själva CME02 samt ansvarade för Sveriges utvärdering av övningen.

Liksom under tidigare år har projektet strävat efter att parallellt med det kortsiktiga, avtappande policystödet också kontinuerligt vidareutveckla kunskapsbasen i ett längre perspektiv. Ett viktigt led i detta är djupstudier avrapporterade i form av större promemorior och rapporter. Under året har författats ett större FOI Memo kring framtidsfrågorna för ESDP. Dessutom har projektet tillsammans med projekt "Euroatlantisk säkerhet" (se avsnitt 4.6) samfinansierat en mindre studie kring EU:s militära stab. Projektet har under 2002 också fortsatt att analysera effekterna av händelserna den 11 september. Projektet deltog bland annat med ett kapitel i den fördjupade rapport kring terrordåden som FOI gav ut våren 2002.

Under 2002 har EUROKRIS fortsatt att utveckla sitt internationella nätverk. Projektet ingår i ett konsortium av institut lett av Centre for Defence Studies vid King's College i London. Utöver detta har projektet arbetsrelationer till forskare vid bland annat WEU-institutet i Paris,

International Institute for Strategic Studies (ISS) i London och Fondation des Recherches Stratégiques (FRS) i Paris. Under hösten 2002 har projektet haft en medarbetare placerad vid FRS för att fördjupa kunskapen kring fransk utrikes- och säkerhetspolitik och för att utveckla kontaktnätet i Frankrike.

I januari arrangerade projektet också en internationell workshop kring effekterna för ESDP av terrordåden den 11 september med deltagande från sex olika forskningsinstitut samt Försvarsdepartementet. Projektet har vidare deltagit som inbjuden i såväl nationella som internationella seminarier och konferenser.

Projektet har under 2002 fortsatt sin utåtriktade verksamhet och givit ut två nummer av nyhetsbrevet EUOKRIS, skrivit ett nummer i Folk och försvars skriftserie "Försvar i Nutid" samt skrivit en artikel i FOI-tidningen Framsyn. Projektet har också blivit kontaktat av ett stort antal politiker, diplomater, journalister och forskare vilka velat diskutera olika aspekter av ESDP.

Slutligen har aktualiteten hos projektets arbetsområden inneburit ett antal föredragningar vid externa besök till FOI samt ett fortsatt medialt intresse.

Framkomna resultat/slutsatser

Våren 2002 startade det så kallade Konventet kring EU:s framtidsfrågor inom vars ram också finns en arbetsgrupp för försvarsfrågor. Det tycks som resultaten av Konventets arbete kommer att få ett stort inflytande på EU:s framtidsdebatt. Projektet har i samband med detta bland annat pekat på hur utvecklingen av ESDP kan innebära dilemman för Sverige i flera dimensioner. För det första vill Sverige utveckla ett effektivt krishanteringsinstrument, men samtidigt hålla fast vid ett mellanstatligt säkerhets- och försvars-

politiskt samarbete även när medlemsantalet stiger över 25. Effektivitet, mellanstatlighet och utvidgning kan vara delvis svårförenliga faktorer. För det andra har Sverige hållit emot en utvidgning av ESDP:s uppgiftsspektrum utöver dagens Petersbergsuppgifter samtidigt som även Sverige har behov av att ingå i samarbeten för att hantera dagens hot, även militärt om så behövs.

Det finns flera faktorer som påverkar utvecklingen av ESDP. För det första finns det ett ökat ömsesidigt beroende mellan medlemsstaterna där ett hot mot någon är ett hot mot alla. För det andra är begreppet krishantering oklart och flyter allt mer samman med vad som förr kallades nationellt försvar. Därtill finns det också skillnader mellan medlemsstaterna i synen på hur begrepp som krishantering och Petersbergsuppgifter skall tolkas. För det tredje ser vissa medlemsstater en utveckling av ett gemensamt europeiskt försvar som en naturlig utveckling i det långsiktiga integrationsarbetet inom unionen. För det fjärde finns det en osäkerhet vad gäller USA:s framtida intresse för Europa, liksom en osäkerhet om NATO:s framtida roll. Inriktningen av ESDP blir därmed sammantaget känsligt för förändringar i den säkerhetspolitiska kontexten, vilket också visades i reaktionerna inom EU efter terrordåden den 11 september 2001.

Det är troligt att de EU-stater vilka önskar en högre grad av integration också kommer att trycka på för en utvidgning av ESDP utanför de så kallade Petersbergsuppgifterna och mot någon form av gemensamt försvar. Förslag om en så kallad "solidaritetsklausul" har förekommitt. Det är ännu oklart hur traditionellt transatlantiskt inriktade stater som Storbritannien kommer att ställa sig till detta.

ESDP:s utveckling hänger vidare samman med NATO:s. Skulle NATO marginaliseras visavi dagens utmaningar ökar behovet av en europeisk förmåga att hantera t.ex. terroristhot. I en situation där NATO transformerar sig för att möta dagens utmaningar är det däremot mindre troligt att ett sådant tryck utvecklas. I den sistnämnda situationen kan ett alternativ för Sverige, för att ingå i ett sammanhang som skulle kunna stärka svensk förmåga att hantera dagens hot, vara ett djupare engagemang i de av NATO:s strukturer som är öppna för icke-medlemmar. Ett exempel skulle kunna vara deltagande i den europeiska snabbinsatsstyrka inom NATO som föreslagits.

Det återstår flera allvarliga kapacitetsbrister i den europeiska krishanteringsförmågan. Medlemsstaternas försvarsbudgetar kommer dock, generellt sett, knappast att öka. Istället krävs nu en diskussion inom EU hur de ekonomiska realiteterna istället kan fungera som en drivkraft för nödvändiga och logiska förändringar av försvarsstrukturerna på nationell och europeisk nivå. Det borde t.ex. vara möjligt att åstadkomma ytterligare koordination inom nuvarande ramar samt att se till att framtida försvars-satsningar sker på ett sådant vis att de underlättar en utveckling mot en i högre grad samordnad europeisk förmåga. I förlängningen ligger för svensk del övervägande om t.ex. vilken typ av bidrag Sverige vill ge och till vilken del multinationellt samarbete kan ökas. Oavsett framtiden för ESDP kommer det att ställas stora, och delvis nya, krav på svensk militär förmåga i framtiden. Redan dagens nivå på ESDP innebär ett omfattande förändringstryck för svenskt totalförsvar om Sverige skall bidra på en nivå proportionell till svensk andel av EU:s samlade BNP. Ett utvecklat ESDP eller ett svenskt deltagande i NATO:s snabb-

insatsstrukturer skulle troligen accentuera detta ytterligare.

I den institutionella debatten kring ESDP har ett utökat användande av kvalificerad majoritetsröstning, direktorat och olika former för närmare samarbete diskuterats. Sverige borde kunna vara öppet för konstruktiva lösningar, förutsatt att dessa implementeras inom väl avgränsade ramar och med hänsyn också till de mindre staternas situation. Inte minst trycket på att öppna för närmare samarbete också på ESDP -området ter sig starkt och utan sådana möjligheter finns det risk för att medlemsstater väljer att gå vidare med försvarssamarbeten utanför EU:s ram vilket skulle kunna leda till en splittring på GUSP -området (Gemensam utrikes- och säkerhetspolitik).

Sverige har tillsammans med ett mindre antal andra stater lyckats få upp den civil-militära samverkan på EU:s agenda. Det danska ordförandeskapet har under hösten 2002 gjort ett stort arbete i framtagandet av en aktionsplan för att utveckla samverkan på den strategiska nivån. Det återstår dock ett likaledes stort arbete för att utveckla samverkan på fältet i EU-operationer, ett arbete där Sverige som en av de drivande medlemsstaterna har ett ansvar att ta fram konkreta lösningar och förslag.

EU genomförde under våren 2002 sin första stabsövning, CME02. Övningen visade bl.a. på en rad oklarheter och brister i EU:s krishanteringsprocedurer liksom på behov av att se över rutiner och arbetsformer i Sverige. Totalt sett var övningen lyckad och gav en god grund till fortsatta diskussioner kring förbättringsprocesser på såväl EU-nivån som den nationella nivån.

Kunskapsspridning

Kunskapsspridning till kunden har i stor utsträckning skett genom olika former av direkt medverkan i Försvarsdepartementets

arbete samt genom avtappande promemorior kring för policyprocessen aktuella frågor. Projektet har också genomfört ett antal seminarier för Regeringskansliets personal kring aktuella forskningsresultat för att säkerställa att dessa förs in i policyprocessen.

Projektet har vidare publicerat ett större fördjupande FOI Memo, samt skrivit huvuddelen av ett annat mindre, som en del i kunskapsspridningen.

EUROKRIS strävan är att försöka publicera så mycket som möjligt av forskningsresultaten i form av rapporter, artiklar, promemorior och andra öppna dokument för att bidra till den offentliga debatten och skapa ett institutionellt minne. Under 2002 har dock ämnenas karaktär varit sådan att större delen av promemoriorna har varit hemliga. Projektet har under året givit ut två nummer av sitt nyhetsbrev samt publicerat sig i olika populärvetenskapliga sammanhang. Projektets personal har efterfrågats för analyser och kommentarer av massmedia.

Nytta/effekter för uppdragsgivaren

Projektet har genom sitt analysstöd bidragit till en stabilare grund för Försvarsdepartementets löpande policyarbete avseende ESDP. Projektet har också genom direkt medverkan i detta policyarbete bidragit i en än mer konkret mening till såväl sak som process. Två exempel på detta är projektets arbete med CME02 liksom det intensifierade expertstödet i form av en person placerad vid departementet.

Projektet har vidare medverkat till att långsiktigt bygga upp kunskapen inom Regeringskansliet i allmänhet och Försvarsdepartementet i synnerhet kring olika aspekter av ESDP. Slutligen har EUROKRIS också spridit kunskap om

ESDP till journalister, forskare och intresserad allmänhet.

Internationellt avtalsbundet projekt-samarbete

Förekommer inte.

Fortsättning

Projektet fortsätter 2003.

4.14 Aspirant vid SI (A1108)

Projektledare: Mattias Wallén
FOI Försvarsanalys.

Behandlade frågor och forskningsmål

Det övergripande projektmålet och den förväntade effekten för kunden är att på lång sikt öka en operationsanalytikers kompetens inom säkerhets- och försvarspolitik samt Regeringskansliets arbetsformer. Genom ett rotationssystem av aspiranter överförs den erhållna kunskapen till FOI. En förväntad positiv effekt är direkt knuten till aspirantens fortsatta verksamhet inom FOI.

Projektets långsiktiga mål uppnås huvudsakligen genom att den enskilde aspiranten aktivt deltar i den verksamhet som bedrivs vid Försvarsdepartementets enhet för säkerhetspolitiska och internationella frågor (SI).

På kort sikt är målet att öka den enskildes kunskaper inom försvars- och säkerhetspolitik samt intresset för dessa frågor. Genom ett aktivt deltagande i verksamheten breddas inte bara den enskildes säkerhetspolitiska perspektiv utan även SIs genom direkt stöd till enhetens verksamhet.

Genomförda aktiviteter

Projektledaren har under året tjänstgjort vid fredsfrämjandegruppen på departementets SI-enhet. Uppgifterna har

berört hanteringen av erfarenheter från fredsfrämjande insatser, framtagandet inom Regeringskansliet av dokumenten "Svensk syn på fredsfrämjande insatser" och "Regeringens samlade syn på minhantering" samt arbetet som handläggare för ett antal pågående missioner.

Framkomna resultat/slutsatser

Projektledaren har utvecklat sin säkerhetspolitiska kompetens i betydande omfattning, såväl teoretiskt som genom praktiskt arbete. De arbetsuppgifter som genomförts under året har medgivit såväl överväganden om de säkerhetspolitiska förutsättningarna för fredsfrämjande insatser som arbete med säkerhetspolitiska frågor i ett större perspektiv. Projektledaren har även fått goda kunskaper om arbetsformerna inom Regeringskansliet.

Kunskapsspridning

Genom direkt arbete hos kund.

Nytta/effekter för uppdragsgivaren

Projektledarens medverkan i arbetet på Försvarsdepartementet/SI har inneburit att andra medarbetare kunnat avlastas. Dessutom har SI-enheten i viss utsträckning kunnat tillgodogöra sig projektledarens tidigare erfarenheter som operationsanalytiker i Försvarsmakten.

Internationellt avtalsbundet projekt-samarbete

Förekommer inte.

Fortsättning

Projektet, som inleddes 1998, avses fortsätta under 2003.

4.15 Lågintensiva konflikters operativa och taktiska natur (LOPETAN)

(A1111)

Projektledare: Magnus Norell
FOI Försvarsanalys

Behandlade frågor och forskningsmål

LOPETAN:s huvudsakliga mål är att bygga upp en långsiktig kompetens kring lågnivå-konflikter för att kunna utgöra en kunskapsbank för regeringskansli och högkvarter vid beslut om, och planering av, sådana insatser. Under 2002 avsåg projektet inriktas på studier av lågnivå-konflikter som inte faller inom ramen för traditionella fredsfrämjande operationer, bland annat genom att studera Sveriges möjligheter att genomföra Special Operations inom internationella operationer.

I ett första led avsåg projektet utvärdera den svenska initiala insatsen i ISAF Afghanistan samt vilka olika former av operationer som kan komma att vara aktuella för Sveriges del, speciellt inom ramen för det europeiska säkerhets-samarbetet framöver. Detta var dock tvunget att skjutas på framtiden då det för tillfället inte var möjligt att genomföra studien.

Som ett andra led skulle några jämförelseländers specialförband studeras för att få en bild av vilka krav som ställs på material, personal, träning, erfarenhet och politisk inriktning etc. De länder som preliminärt avsågs var Storbritannien, Frankrike och USA.

Dessutom föreslogs inom projektets ramar en inriktning på studier kring vilka konfliktområden som kan generera terrorism – t.ex. Mellanöstern, Afrikas horn och Nordafrika.

Utöver detta är LOPETAN liksom tidigare år, berett att svara upp mot kundens behov av andra studier och analyser, t.ex. utifrån pågående eller kommande operationer.

Projektet bedöms vara till 60 % kunskapsuppbyggande och till 40 % avtappande under år 2002.

Genomförda aktiviteter

Inom projektet har under året ett antal rapporter, artiklar och böcker skrivits såsom "Tankar om terrorism, två studier kring ett modernt fenomen", ett avsnitt om Ny terror i FOI:s uppföljningsstudie av terrorattackerna den 11 september 2001, "The relationship between defence and terrorism" ett paper som presenterades vid ett expertmöte inom OSSE, "Terror i Guds namn", Världspolitikens Dagsfrågor, december 2002, Utrikiska institutet samt "A Dissenting Democracy – The Israeli Movement 'Peace Now'".

Projektets medarbetare har under året deltagit i följande konferenser och/eller studieresor:

- Washington DC, USA, konferens National Defence University,
- Jerusalem och Haifa,
- USA (Washington DC, Colorado Springs, San Diego, Norfolk, New York) "Foreign Visitor's Programme: US-European Security Relations",
- Amman, Jordan, "SOFEX Conference (Defence News)",
- London, RUSI, konferens "Militant Islam in Asia",
- Israel, Jerusalem, Haifa University,
- Yale, RAND, Joint Military Intelligence College, Washington DC.

Framkomna resultat/slutsatser

Projektet har under 2002 knutit upp externa forskare från Uppsala Universitet för framtida samarbeten inom området.

Projektet har vidare utvecklat ett brett internationellt kontaktnät.

I projektet har under 2002 några jämförelseländers specialförband studerats för att få en bild av vilka krav som ställs på material, personal, träning, erfarenhet och politisk inriktning etc. Detta arbete är tänkt att fortsätta under 2003.

En inriktning på studier kring vilka konfliktområden som kan generera terrorism har inletts gällande Mellanöstern, Afrikas horn, Nordafrika, Centralasien och Sydostasien och kommer att fortgå under 2003.

Kunskapsspridning

Kontaktnätet med civil och militär underrättelse- och säkerhetstjänst har fördjupats under året, inte minst genom den kurs om Terrorism som ges i samarbete med Institutionen för Freds- och Konfliktforskning, Uppsala Universitet.

En rad föredrag har genomförts i Sverige, USA, Italien, Schweiz, Österrike och Israel främst om ämnena Terrorism och Mellanöstern, då efterfrågan på just detta ökat avsevärt.

Projektet har även tillhandahållit nationell och internationell media med expertkommentarer och analyser främst om ämnena Terrorism och Mellanöstern, då efterfrågan på även detta ökat avsevärt.

I övrigt har projektet aktivt arbetat för att sprida forskningsresultat till media, myndigheter, universitet, försvarsmakten och befolkningen i övrigt.

Nytta/effekter för uppdragsgivaren

Motivet till studien härleds främst utifrån Sveriges allt närmare samverkan inom det europeiska säkerhetssamarbetet och därmed Regeringskansliets behov av en

utarbetad policy inom de områden som studeras inom projektets ram.

Vidare, och kanske främst, är det en fördel för kunden att få studier och analyser av aktuella händelser som drastiskt kan påverka Sveriges beslut i internationella försvarsfrågor.

Kunden bedöms även komma att kunna tillgodogöra sig projektets samlade resultat och erfarenhet utifrån de olika politiska/militära behov som uppstår.

Internationellt avtalsbundet projekt-samarbete

Förekommer inte.

Fortsättning

Projektet kommer att inriktas mer på frågor rörande terrorism och även fortsatt beröra frågor om lågnivåkonflikter i övrigt under 2003.

4.16 Internationella operationer - stöd och analys

(A1118)

Projektledare: Niklas Granholm,
FOI Försvarsanalys

Behandlade frågor och forskningsmål

Projektet genomför policyrelevanta analyser och annat underlag till Regeringskansliet (Försvarsdepartementet) samt verkar främst kunskapsuppbyggande men också avtappande inom området internationella insatser. Centralt är att analysera de säkerhetspolitiska aspekterna av internationella insatser i strategiska men också operativa sammanhang.

Genomförda aktiviteter

Den fortsatta händelseutvecklingen efter terroristattentaten den 11 september 2001 och den påföljande insatsen i Afghanistan innebar vidare analys av implikationer för svensk säkerhet. Projektets bidrag till den

så kallade uppföljningsstudien överlämnades till Försvarsdepartementet i april 2002.

Årets studiearbete har präglats av fortsatta studier av förutsättningarna för marina internationella kris- och konflikt-hanteringsinsatser. Arbetet är en fortsättning på föregående års arbete med marinstrategisk inriktning enligt kundens önskemål.

Projektet har också handlett vid FOI växeltjänstgörande personal från andra myndigheter inom försvarssektorn.

Under våren deltog projektledaren som spelledare i det Genève-baserade säkerhetspolitiska institutet GCSP:s scenariospel, där det användas scenariot till stor del utvecklats inom projektets ram.

I övrigt har konferensbidrag samt utbyte avseende utvecklingen av olika aspekter på internationella operationer skett i Washington DC, Bryssel, London, Amsterdam och Stockholm. Ett miniseminarium om doktrinutvecklingen av internationella insatser genomfördes under hösten. Det internationella informella nätverket har i övrigt utvecklats som avsett.

Framkomna resultat/slutsatser

Den dynamiska säkerhetspolitiska utvecklingen i Europa samt i världen i övrigt, fortfar att ställa det svenska diplomatiska och militära systemet inför ett flertal konceptuella utmaningar. Länkningen av förmågan till kris- och konflikthanteringsinsatser och vår egen direkta säkerhet har under året blivit tydlig. Tidigare konceptuella modeller är i ljuset av detta under omprövning. Utvecklingen är heller inte entydig, vilket visas av nyligen genomförda operationer. De politiska villkoren under operationerna är mycket skiftande avseende operations-

miljö, mandat, m.m. Nya frågeställningar kommer fortlöpande att behöva hanteras, vilket ställer krav på flexibilitet inom projektet.

Kunskapsspridning

Kunskapsspridning sker genom muntliga föredragningar hos uppdragsgivaren, arrangerande av spel, seminarier för uppdragsgivaren samt skriftliga rapporter. Redovisningsformen anpassas efter tidsram, fråga och relevans.

Under året har olika slag av framträdanden i massmedia också utgjort ett inslag i projektets verksamhet.

Nytta/effekter för uppdragsgivaren

Uppdragsgivaren får genom fortlöpande analyser relevant underlag för områden man själv önskar få belysta, sådana där FOI besitter expertkunskap samt inom områden där nya aspekter och synsätt upptäcks.

Ömsesidiga och direkta initiativ mellan projektets forskare och Regeringskansliets tjänstemän fortfar att vara centralt för arbetssättet. Projektet bidrar därmed till den säkerhetspolitiska policyutvecklingen samt utvecklingen av Försvarsmaktens framtida roll. Delprojektet om marina internationella insatser är ett exempel på denna arbetsform.

Internationellt avtalsbundet projekt-samarbete

Förekommer inte.

Fortsättning

Projektet planeras fortsätta under 2003 med studier av dels det marina området för internationella insatser, dels internationella insatsers roll i svensk övergripande strategi.

4.17 ESDP – den civila dimensionen (A1160)

Projektledare: Helén Jarlsvik
(januari tom september, Magdalena Tham Lindell (oktober tom december)
FOI Forsvarsanalys

Behandlade frågor och forskningsmål

Projektet har erbjudit Försvarsdepartementet analyser och direktstöd avseende civila internationella frågor, framför allt den civila dimensionen av EU:s säkerhets- och försvarspolitik (ESDP). Målet har varit att förse departementet med policyrelevanta analyser och direktstöd.

Genomförda aktiviteter

Projektet har genererat ett FOI Memo; "Civilt säkerhets- och försvarspolitiskt samarbete mellan EU och NATO" samt bidragit till det löpande arbetet vid departementet.

Framkomna resultat/slutsatser

Projektet genererade få traditionella forskningsresultat/slutsatser. En slutsats som drogs i nämnda FOI-Memo var att EU och NATO har en närmast identisk verksamhet inom områdena katastrofhantering samt skydd av befolkningen mot massförstörelsevapen. Inom dessa två områden finns det därför teoretiskt sett en god möjlighet till samarbete (politiskt kan det dock vara svårt). Däremot finns det ingen motsvarighet inom NATO till det som EU kallar för civil krishantering (dvs. fredsfrämjande insatser med poliser, juridiska experter samt andra civila personalkategorier).

En annan slutsats som drogs var att de arbetsgrupper och kommittéer inom EU:s andra pelare som vanligtvis har kontakter med NATO i säkerhets- och försvarspolitiska frågor inte är helt lämpliga diskussionspartners när civila säkerhets-

och försvarspolitiska frågor skall diskuteras. I EU ligger ansvaret för dessa frågor snarare hos arbetsgrupper och kommittéer under den första pelaren.

Kunskapsspridning

Projektet har spridit kunskap till uppdragsgivaren genom projektmedarbetarnas direkta deltagande i departementets arbete samt genom det skriftliga underlag som har producerats inom projektets ram.

Kunskapsöverföring till allmänheten och andra forskningsinstitut har bl.a. skett genom att projektet har deltagit i en seminarierie som Utrikespolitiska institutet har arrangerat på temat EU:s civila krishantering. Därutöver har projektet i samarbete med projektet EUROKRIS (se avsnitt 4.13) publicerat skriften "EU, försvarspolitiken och Sverige" i Folk och Försvars skriftserie Försvar i Nutid.

Nytta/effekter för uppdragsgivaren

Projektets medarbetare har avlastat departementets ordinarie handläggare samt genomfört analyser av frågeställningar som är av stor vikt för departementet.

Internationellt avtalsbundet projekt-samarbete

Förekommer inte.

Fortsättning

Projektet fortsätter under 2003 och byter då namn till CIVINT.

Ledning av totalförsvaret

4.18 Totalförsvarets operativa förmåga (TOF) (A1140)

Projektleddare: Johan Tunberger,

FOI Försvarsanalys

Behandlade frågor och forskningsmål

Det övergripande syftet med studien är att ge Försvarsdepartementet en kompletterande analys av totalförsvarets förmåga och tydliggöra de överväganden och analyser som ligger till grund för försvarsplaneringen.

Resultat har redovisats när det gäller nedanstående fem mål för studien (det sista målet endast rudimentärt).

- Formulera olika nationella strategier med tillhörande handlingsalternativ,
- Bedöma olika hotbedömningars påverkan av val av handlingsalternativ inom respektive strategi,
- Bedöma operativ förmåga inom ramen för olika nationella strategier i lämpliga scenarier,
- Ange värderingskriterier med hänsyn till de valda strategierna,
- Aammanställa, värdera och sammanväga information beträffande militärt motstånd och civil motståndsförmåga som underlag för politiskt agerande i de valda strategierna.

Därmed ges ett kompletterande underlag för en konkret diskussion om militära förmågor och deras ändamålsenlighet i ett strategiskt spårbarhetsperspektiv.

Projektet avses löpa ett år till.

Genomförda aktiviteter

Våren 2002 färdigställdes rapporten "Strategi för det okända – Länken mellan föränderliga mål och militär förmåga". Rapporten är hemligstämplad på grund av de scenarier som redovisas och vilka utgör en viktig grund för analysen.

Uppdragsgivaren beställde en öppen version av rapporten, vilken redovisades i

december. Arbetet med den öppna versionen samt fortsatt scenarioarbete har präglat höstens arbete.

Projektledaren har i olika sammanhang deltagit i och föreläst vid Försvarshögskolans strategiska institution. Viss samverkan skett med samlingsprojektet FORMA, projektet Närområdet (se avsnitt 4.2), projektet Rysk utrikes-, försvars och säkerhetspolitik (avsnitt 4.1) samt med förarbetet för ny luftförsvarsstudie.

Framkomna resultat/slutsatser

De största riskerna för militära utmaningar mot Sverige eller svenska intressen i närområdet sammanhänger med Sveriges alltmer aktiva roll i den europeiska säkerhetsprocessen. Den gemensamma hanteringen av störningar i denna "normalprocess" kan dock rymma risker i form av plötsliga trendbrott – rupturer – eller mer utdragen krisdynamik – malströmsutvecklingar. Ställningstaganden och militärt engagemang i internationella operationer kan därvid tänkas utlösa militära eller andra våldsaktioner som direkt berör Sverige.

Generella säkerhetspolitiska och strategiska resonemang appliceras på den nya strategiska närmiljö som uppstår i Nordeuropa i och med NATO:s utvidgning till bl.a. de baltiska staterna. Möjliga militära utmaningar, liksom till situationen anpassade, adaptiva, strategier diskuteras. I det avslutande kapitlet dryftas, bl.a. mot bakgrund av de strategiska resonemangen, vilka krav begreppet grundläggande försvarsförmåga rimligen borde ställa på Försvarsmakten i form av militära förmågor.

I studien konstateras att bl.a. bristande insatsberedskap inom Försvarsmakten, liksom ett bristfälligt legalt och administrativt ramverk för personalutnyttjande kan göra det svårt för

Försvarsmakten att komma till insats på ett strategiskt genomtänkt sätt vid den typ av kriser som ter sig möjliga i tioårs-perspektivet.

I studien diskuteras också olika typer av åtgärder för att komma till rätta med dessa svagheter.

Kunskapsspridning

Har främst skett genom rapportutgivning och genom föreläsningar av projektledaren.

Nytta/effekter för uppdragsgivaren

Förhoppningen och ambitionen är att vunna resultat skall få betydelse som underlag för uppdragsgivaren i dennes dialog med Försvarsmakten inför 2004 års försvarsbeslut.

Internationellt avtalsbundet projekt-samarbete

Förekommer inte.

Fortsättning

Arbetet under 2003 avses ske för att fördjupa och konsolidera resultaten i samråd med beställaren.

4.19 Operationsanalytiker på Försvarsdepartementet/MIL (A1141)

Projektledare: Helge Löfstedt
FOI Försvarsanalys

Behandlade frågor och forskningsmål

Projektledaren arbetar vid Försvarsdepartementets enhet för militära frågor med följande politiska mål:

- att genomföra ominriktning av totalförsvaret från invasionsförsvar till insatsförsvar med internationell krishanteringsförmåga samt
- att bevaka, utvärdera och analysera omvärldsutvecklingen samt kontinuer-

ligt bedöma totalförsvarets behov av anpassning.

Genomförda aktiviteter

Projektledaren har genomfört arbetsuppgifter i anslutning till:

- deltagande i arbetsgrupp Förvarsplanering främst vad avser utarbetande av underlag för säkerhetspolitiska bedömanden, inriktning av Operativa studier och Perspektivplanering vid Förvarsmakten med delgivning flera gånger under året,
- deltagande i arbetsgrupp Säkerhetspolitik som utarbetade underlag för Förvarsberedningens rapport våren 2002,
- utarbetande av regleringsbrev för Förvarsmakten.

Projektledaren har också deltagit i en konferens Mathematics and War och där redovisat främst krigföringens utveckling och "The State of Military Combat Modeling".

Därutöver har givits ut en studie avseende det svenska luftförsvarets förmåga att anpassas till potentiell utveckling för de ryska flygstridskrafterna i närområdet.

Framkomna resultat/slutsatser

Resultatet implementeras direkt i Förvarsdepartementets verksamhet och egna processer. Exempel utgörs av skrivningar i de dokument som ovan redovisas.

Kunskapsspridning

Verksamheten genomförs i direkt kontakt med chefer och handläggare vid Förvarsdepartementet.

En artikel har publicerats i Kungliga Krigsvetenskapsakademiens Handlingar

och Tidskrift. Ytterligare en artikel är under införande i denna.

Nytta/effekter för uppdragsgivaren

Verksamheten inom projektet utgör en väsentlig del av en efterfrågad kompetenshöjningen vid Förvarsdepartementet avseende förmåga att genomföra operativ värdering, att anpassa försvaret till förändringar i den säkerhetspolitiska miljön och spårbarhet, d.v.s. att redovisa samband mellan behov av operativ förmåga och resurser vid Förvarsmakten.

Internationellt avtalsbundet projekt-samarbete

Förekommer inte.

Fortsättning

Verksamheten fortsätter 2003 med direkt avtappande verksamhet.

4.20 Förvarsplanering medellång sikt (A1168)

Projektledare: Charlotte Collin
FOI Förvarsanalys

Behandlade frågor och forskningsmål

Projektet rör statsmakternas styrning av myndigheterna inom förvarssektorn samt berörd myndighets styrning. Med styrning avses förvarsplanering på kort, medellång och lång sikt, inklusive materielupphandlingen. Projektet är en fortsättning på projektet Förvarsplanering.

Projektet fokuserar på hur kopplingen mellan förvarsplaneringens olika tidsperspektiv sker och hur resurseffektivitet formuleras och beaktas i de olika tidsperspektiven. Projektet syftar till att pröva, och när så är lämpligt, föreslå tillämpningar av ny teori och av erfarenheter från andra sektorer. I arbetet tillvaratas också erfarenheter från förvarssektorn. Projektet har en flerårig

inriktning och är av kunskapsuppbyggande och kunskapsavtappande karaktär.

Under 2001 och i början av 2002 var arbetet fokuserat på resurseffektivitet för Försvarsmaktens materielförsörjning utifrån ett informationsperspektiv. Frågorna som ställdes var:

- Vilka krav på informationen finns för att resurseffektivitet i materielförsörjningen ska kunna bedömas?
- Vilken information delges idag Försvarsdepartementet som kan användas för att bedöma resurseffektiviteten?

Arbetet med resurseffektivitet har under den senare delen av 2002 vidgat fokus från tillgänglig information avseende materielförsörjningen till beaktad information avseende resurseffektivitet i beslutsprocessen för förbandsutvecklingen.

Genomförda aktiviteter

I projektet har analyserats underlag som kommer Försvarsdepartementet tillhanda för att kartlägga uppgifter om, eller uppgifter som kan bidra till bedömningar av, resurseffektivitet i materielförsörjningen. Arbetet har resulterat i en rapport.

Vidare har påbörjats en studie om beslutsprocessen kring förbandsutvecklingen, med inriktning på hur uppgifter om, eller uppgifter som kan bidra till bedömningar av, resurseffektivitet i materielförsörjningen.

Framkomna resultat/slutsatser

Resultatet visar att utifrån den information som idag förmedlas mellan Försvarsmakten och Försvarsdepartementet saknas möjligheten att bedöma resurseffektiviteten avseende materielförsörjningen.

Arbetet och de diskussioner som möten och nämnda rapport har givit, har

möjliggjort en förståelse för innebörden av begreppet resurseffektivitet och för hur begreppet skulle kunna tillämpas i Försvarsmaktens planering och uppföljning av materielförsörjningen, givet ett utvecklingsarbete. Arbetet har också understrukit nödvändigheten av att välja väg för detta utvecklingsarbetet.

Därtill har diskussionerna kommit in på hur motsvarande tankegångar kan tillämpas på planeringen för förbandsutvecklingen.

Kunskapsspridning

Kunskapsspridning har skett dels genom rapporten "Resurseffektivitet i materielförsörjningen", dels genom deltagande vid ett flertal diskussionstillfällen avseende arbetets innehåll.

Nytta/effekter för uppdragsgivaren

Arbetet ger ett bidrag till att utveckla informationen om resurseffektivitet avseende materiel i materielpåbudsplanen.

Internationellt avtalsbundet projekt-samarbete

Förekommer inte.

Fortsättning

En tänkbar fortsättning på arbetet under 2003 är att belysa och analysera det aktuella utvecklingsläge avseende värderingen av de operativa förmågorna relaterat till resurseffektivitet. Som grund skulle en kartläggning av pågående projekt kring förmågebedömningen göras. Arbetet skulle inriktas mot att förmågevärderingarna granskas utifrån möjligheten att användas i uppföljningen och relateras till den långsiktiga planeringen, där även resurseffektivitetsperspektivet genomgående kan beaktas.

4.21 Metoder för ekonomisk styrning (A1180) Projektledare: Charlotte Collin FOI Försvarsanalys

Behandlade frågor och forskningsmål

Projektets behandlar statsmakternas styrning av myndigheterna inom försvarssektorn. Med styrning avses här försvarsplanering inom försvarsbeslutsperioden samt den årliga styrprocessen, dvs. styrning både på kort och medellång sikt.

Projektets syfte är att pröva och, när så är lämpligt, föreslå tillämpningar av ny teori och av erfarenheter från andra sektorer. Erfarenheter från försvarssektorn tillvaratas också. Projektet är kunskapsuppbyggande och kunskapsavtappande. Projektet har en flerårig inriktning.

Under år 2002 har projektet i bestått av två delar:

- En del har inriktats på Försvarsdepartementets uppföljning, och i första hand återrapporteringskraven. Arbetet har tillvaratagit de resultat som projektets tidigare teoretiska och empiriska arbete givit.
- En del har ägnats åt fördjupning av tidigare arbete avseende den i omvärlden pågående utvecklingen av former för offentlig/privat samverkan.

Genomförda aktiviteter

Under året har projektet i första hand inriktats mot ett fortsatt utvecklingsstöd till Försvarsdepartementets uppföljning, med ett fördjupat arbete kring struktur och formulering av återrapporteringskraven i regleringsbrev.

Fokus har legat på återrapporteringskrav och grundläggande styrbegrepp för Krisberedskapsmyndigheten och för den civila försvarsverksamheten, i mindre grad för Försvarsmakten och den militära försvarsverksamheten.

En projektmedlem har tjänstgjort vid departementet och deltagit i arbetsprocessen avseende utformningen av regleringsbrevet, främst genom kontakter med handläggare från departementets enheter för ekonomi och samordning respektive det civila försvaret.

Därtill har arbete ägnats åt kompetensstöd till Försvarsdepartementets arbete samt åt en förstudie, båda insatserna inom området "privat-offentligt samarbete". Arbete har inneburit dels att vara en kompetent diskussionspartner avseende viktiga aspekter att beakta vid internationella jämförelser av olika erfarenheter, dels att utifrån national- och företagsekonomisk teori författa en promemoria över kriterier för uppföljning och utvärdering av privat/offentligt samarbete.

Framkomna resultat/slutsatser

Arbetet med återrapporteringskrav inom den civila försvarsverksamheten understryker behovet av att inom denna verksamhet tydliggöra valet av styrbegrepp för verksamheten och att definiera dessa på ett enhetligt sätt. Ett flertal principiella frågeställningar avseende både återrapporterings innehåll och struktur återstår att finna lämpliga lösningar på.

Liksom föregående års arbete på den militära sidan visade, bör departementets analyskapacitet användas med omsorg så att kunskapen i de komplexa frågorna successivt kan byggas upp. Projektet understryker därför vikten av att redan när återrappporteringskraven formuleras klargöra till vad informationen ska användas och vilka de underliggande antagandena avseende den efterfrågade informationen är.

Likaså understryks ambitionen av att eftersträva återrappporteringskrav där verksamheten belyses utifrån ett sammanvägt resultat- och resursperspektiv, dvs. där verksamhetens måluppfyllelse och ekonomi beaktas tillsammans och inte åtskilda.

Resultatet från samverkansdelen i projektet är en sammanställning över väsentliga aspekter att beakta när jämförelser görs mellan olika länders erfarenheter av samverkansprojekt. Ett annat resultat är en promemoria över vad man bör tänka på, avseende uppföljning och utvärdering, vid införandet av samarbetsprojekt.

Kunskapsspridning

Arbetet inom projektet har i huvudsak haft formen av löpande kontakt med uppdragsgivaren, dels i form av bollplanksmöten, dels i form av placering på departementet och deltagande i delar av det löpande arbetet.

Promemorior och annat underlag som framställts inom projektets ram bör i huvudsak ses som underlag i dessa kontakter.

Nytta/effekter för uppdragsgivaren

Arbetet med återrappporteringskrav ger ett bidrag till Försvarsdepartementets utveckling av utformningen av dessa krav i regleringsbrevet i syfte att informationen i

än högre grad ska bidra till Försvarsdepartementets kunskap om den komplexa civila försvarsverksamheten.

Arbetet med samverkan ger ett bidrag till kunskapsorienteringen i privat/offentlig samverkan med hjälp av national- och företagsekonomisk teori.

Internationellt avtalsbundet projekt-samarbete

Förekommer inte.

Fortsättning

Fortsättning av arbetet föreslås för 2003.

Samhällets risk- och krishantering

4.22 Nätverk för hot- och riskforskning (RiskNet) (A1164)

Projektledare: Peter Westrin,
FOI Försvarsanalys

Behandlade frågor och forskningsmål

Forskarnätverket (RiskNet) syftar primärt till att tillgodose behovet av samordning på forskarnivå inom hot- och riskområdet. Detta innebär bl.a. att ett ömsesidigt utbyte av information mellan forskare m.fl. skall möjliggöras och stimuleras. Inom projektet har ytterligare och delvis mer preciserade syften och fördelar identifierats med detta nätverk:

- Underlätta utnyttjande av forskningsresultat.
- Undvika dubbelarbete inom forskningsområdet.
- Identifiera potentiell forskningsfinansiering.
- Sprida intresset för forskning om hot och risker.

År 2002 var det sjätte året som projektet arbetade med dessa frågor.

Genomförda aktiviteter

Arbetet inom RiskNet är inriktat mot att driva en webbplats på Internet för svensk hot- och riskforskning. En viktig del av arbetet består i att kartlägga forskningen m.m. inom ett antal hot- och riskområden. Dessutom kartläggs vissa frågor som är gemensamma för forskningen och planeringen inom flera hot- och riskområden. Ett antal forskare m.fl. från olika organisationer är engagerade i detta arbete.

Under året har ett nytt riskområde introducerats, oexploderad ammunition.

På uppdrag av Försvarsdepartementet har en utvärdering av RiskNet genomförts i vilken bl.a. ett antal tänkbara framtida utvecklingslinjer för portalen analyserats.

Framkomna resultat/slutsatser

Nätverket är baserat på den webbplats (www.risknet.foi.se) på Internet som skapats för spridning och utbyte av information om hot- och riskforskning. På webbplatsen finns bl.a. förtecknat de organisationer som finansierar eller bedriver forskning inom olika hot- och riskområden. Vidare finns kortare beskrivningar av forskning med adresser och eventuella länkar till respektive forskare tillgängliga. En redovisning av viktigare fakta inom respektive område har tagits fram och publicerats på webbplatsen. Arbetet med RiskNet har därutöver bl.a. resulterat i att nya forskningsprojekt initierats.

Den användarstatistik som togs fram i samband ovannämnda utvärdering indikerar ett starkt intresse för den typ av informationsportal som RiskNet representerar.

Kunskapsspridning

Ett av projektets grundläggande syften är just kunskapsspridning när det gäller hot- och riskforskning. Denna spridning sker främst genom publiceringen på Internet

men även genom att redaktionen för RiskNet förmedlar kontakter mellan olika typer av intressenter och forskare.

Nytta/effekter för uppdragsgivaren

Försvarsdepartementet är sammanhållande för den ambitionshöjning som regeringen genomför när det gäller hela totalförsvarets beredskap mot nya hot och risker. En viktig del i detta arbete är att åstadkomma en systematiserad och samordnad kunskapsutveckling. RiskNet kan utgöra en viktig komponent för att en sådan kunskapsutveckling skall vara möjlig.

Internationellt avtalsbundet projekt-samarbete

Förekommer inte.

Fortsättning

Arbetet med RiskNet planeras att fortsätta under 2003, eventuellt på uppdrag av KBM som är intresserade av att det tas fram en engelskspråkig version för anslutning av RiskNet till ett internationellt nätverk inom hot- och riskforskningen.

4.23 NBC-arbetsgrupp

(A1166)

Projektledare: Lennart Johansson,
FOI Försvarsanalys

Behandlade frågor och forskningsmål

Projektet avser bemanning av sekretariatet för Arbetsgruppen för samordning av förberedelser inför freds- och krigstida hot inom NBC-området vid Försvarsdepartementet.

Arbetsgruppen ska:

- Lämna förslag till åtgärder för att förbättra beredskapen och kunskapen inom NBC-området samt verka för ökad samverkan och samordning mellan myndigheter,

- Vidareutveckla beskrivningen av den samlade hotbilden,
- Inhämta internationella erfarenheter; Identifiera brister på NBC-området genom analys av ett antal scenarier,
- Särskilt uppmärksamma organisatoriska och ekonomiska konsekvenser av kraven på interoperabilitet vid internationella insatser,
- Bidra till att kunskapen i Sverige om den internationella utvecklingen på NBC-området förbättras.

Genomförda aktiviteter

Arbetet har bedrivits i sedvanligt utredningsformat. Arbetsgruppen har under året lämnat två reserapporter från studieresor till Nederländerna, NATO högkvarteret respektive Storbritannien, en delrapport avseende vidareutveckling av den operativa förmågan inom NBC-området, d.v.s. förmågan att hantera konsekvenser av så kallade NBC-händelser samt till Regeringen överlämnat en slutrapport.

Kunskapsspridning

Kunskapsspridning har skett dels via själva arbetsgruppen, vilken varit mycket brett sammansatt med representanter från samtliga berörda departement och myndigheter; dels via bred spridning av delrapporter och reserapporter.

Nytta/effekter för uppdragsgivaren

Bättre beredskap inom NBC-området genom mer ordnad och utvidgad expertberedskap och vidareutvecklad beskrivning av den samlade hotbilden samt genom vidareutveckling av den operativa NBC-förmågan.

Internationellt avtalsbundet projekt-samarbete

Förekommer inte.

Fortsättning

Arbetsgruppen avvecklas i och med utgången av år 2002.

4.24 Beredskap på nationell nivå (A1169)

Projektledare: Percy Hartoft
FOI Forsvarsanalys

Behandlade frågor och forskningsmål

Projektet har stött regeringskansliets arbete med att utveckla förmågan till kris-hantering på nationell nivå. Det har också bidragit till inriktningen av den långsiktiga, strategiska planeringen inom den civila beredskapen och inför svåra påfrestningar på samhället i fred.

Genomförda aktiviteter

En kartläggning och analys av den initiala larmfunktionen inom regeringskansliet har genomförts. Förslag till utveckling av denna och dess roll inom Regeringskansliets krishantering har tagits fram. Projektet har deltagit i Forsvarsdepartementets interna arbetsgrupper för inriktning och utveckling av arbetet vid olika centrala myndigheter. Diskussioner har förts med Krisberedskapsmyndigheten och Forsvarsdepartementet/SUND om fördelningen av arbetet med omvärldsanalyser och bedömningar om nya hot och risker.

Kunskapsspridning

Resultaten av projektet har spridits inom Forsvarsdepartementet, Regeringskansliet och till relevanta myndigheter via Regeringskansliets ordinarie kanaler. De har även använts direkt i det dagliga arbetet inom departementet. Analyser i olika ämnen har också gjorts som underlag för utredningar och för Forsvarsberedningens arbete.

Nytta/effekter för uppdragsgivaren

Projektets underlag har direkt påverkat arbetet med att utveckla Regeringskansliets krishanteringsförmåga. Det har också bidragit till att öka den efterlysta helhets-synen inom beredskapen mot nya hot och risker. Påverkan på utformningen av bland

annat inriktningen av den långsiktiga och strategiska planeringen har därvid varit ett väsentligt bidrag.

Internationellt avtalsbundet projekt-samarbete

Förekommer inte.

Fortsättning

Arbetet inom Regeringskansliet går vidare under 2003.

4.25 Kommunal ersättning

(A1170)

Projektledare: Petter Wulff,
FOI Forsvarsanalys

Behandlade frågor och forskningsmål

Hotbildens breddning har aktualiserat en uppdatering av principerna för fördelning av statliga pengar till kommunerna. Projektet diskuterar olika fördelningsprinciper.

Genomförda aktiviteter

Ett förslag lämnades till hur ett moderniserat ersättningssystem kunde se ut. Det skulle ha inslag både av det nordbeckska systemets centralstyrning och det kommunala ansökningsförfarande som gällt för så kallade tekniska reservanordningar.

Framkomna resultat/slutsatser

Forsvarsdepartementet kunde följa projektet via månatlig muntlig redovisning.

FOI:s projekt var ett led i en större utredningsprocess. En särskild utredningsman utsågs under projektets gång, som fick del av FOI:s rapport. Rapporten skickades också till Kommunförbundet, som tidigare hade lämnat sin syn på frågan till projektet. Rapporten skickades även till forskare på den så kallade Lucram-gruppen vid Lunds tekniska högskola, som hade ett större

uppdrag från ÖCB, där projektets frågeställning inrymdes.

Kunskapsspridning

Den särskilda utredningsmannen m.fl. fick ta del av projektets resultat genom FOI:s rapport i projektet.

Nytta/effekter för uppdragsgivaren

Projektrapporten har utgjort ett underlag i det fortsatta utredningsarbetet. Uppdragsgivaren har lämnat över ärendet till KBM.

Internationellt avtalsbundet projekt-samarbete

Förekommer inte.

Fortsättning

Projektet avslutades 2002.

4.26 Utbildningsverksamhet inom

Regeringskansliet

(A1190)

Projektledare: Douglas Dérans,
FOI Forsvarsanalys

Behandlade frågor och forskningsmål

FOI:s avdelning för forsvarsanalys har under många år deltagit i förberedelserna och genomförandet av ledningsövningar i Regeringskansliet. Föregående år gavs övningarna en annan inriktning med bl.a. med departementsanpassade scenarier. Övningsuppläggningsen blev uppskattad. Mot denna bakgrund och med anledning av att förutsättningarna för övningsverksamheten ändrats beslöts att i en utredning närmare studera hur övningsverksamheten skall utformas i framtiden.

Genomförda aktiviteter

En utredare genomförde utredningen med stöd av medarbetare från FOI. Ett principförslag har lämnats rörande hur

övningsverksamheten inom Regeringskansliet skall bedrivas.

Framkomna resultat/slutsatser

Principförslaget innebär bl.a. att varje departement övas för sig i korta övningar. Större ledningsövningar genomförs någon gång under en fyraårsperiod. En gemensam metodik för mål, planering, genomförande och uppföljning används.

Kunskapsspridning

Förslaget har överlämnats till uppdragsgivaren.

Nytta/effekter för uppdragsgivaren

Underlag för fortsatt arbete.

Internationellt avtalsbundet projekt-samarbete

Förekommer inte.

Fortsättning

Arbetet går vidare under 2003.

5 Projektvisa beskrivningar av genomförd verksamhet inom övriga beställningar för Utrikesdepartementet

5.1 AMB/NMD Rustningskontroll (E1675)

Projektledare: Ingemar Dörfer,
FOI Försvarsanalys

Behandlade frågor och forskningsmål

Projektet har fortsatt för att behålla spetskompetens på området.

Genomförda aktiviteter

Projektledaren har kontinuerligt följt utvecklingen på BMD -området. Projektets medlemmar har medverkat i konferenser

om BMD i Dallas, Texas i juni och London i oktober och november.

Framkomna resultat/slutsatser

Det amerikanska BMD -programmet utvecklas på bred front och finansieras år 2003 med 7 miljarder dollar. De tekniska restriktioner som ABM -avtalet medförde har försvunnit och 2002 års provskjutningar visar stora framsteg i säkerhet och förmåga att genomföra projekten. Ledningen anser att ett operativt system kan vara på plats år 2007. Rysslands och Kinas förväntade negativa motdrag till BMD -projektet har uteblivit. Ryssland försöker tvärtom på olika sätt samarbeta med Amerika och NATO på området.

Kunskapsspridning

Projekresultaten har spridits i den vetenskapliga rapporten "Ballistic Missile Defense - Det amerikanska programmet". Artiklar om ämnet i Svensk Tidskrift och Vårt Försvar har nått en större publik.

Nytta/effekter för uppdragsgivaren

Unik kompetens inom ett område som i växande omfattning blir centralt i svensk rustningskontrollpolitik.

Internationellt avtalsbundet projekt-samarbete

Förekommer inte.

Fortsättning

Arbetet i projektet avslutas 2002.

5.2 Konfliktförebyggande i Centralasien

(E1803)

Projektledare: Ingolf Kiesow,
FOI Försvarsanalys

Behandlade frågor och forskningsmål

Projektet syftar till att genomföra en konfliktanalys av Centralasien med en helhetssyn över regionen där positiva och

negativa krafter samt intressenterna i konflikten analyseras, bygga ett flertal scenarier och göra operationella förslag om vilka möjligheter Sverige och internationella aktörer har att svara på förändringar i processen.

Resultatet syftar till att åstadkomma ett underlag för formulering av en framtida svensk politik i konfliktförebyggande syfte om Centralasien i multilaterala biståndsorgan samt bilaterala förhandlingar i Centralasien.

Genomförda aktiviteter

Arbetet har skett i tre faser. I den första skedde en kartläggning av pågående multilaterala och bilaterala EU- och svenska biståndsinsatser. I den andra granskades hotbilden i form av potentiella inrikeskonflikter. I den tredje gjordes en analys av materialet och realistiska handlingsalternativ rekommenderades. Projektet leddes av en referensgrupp. Arbetet sammanfattades i en rapport "Konfliktförebyggande i Centralasien" i maj 2002, varmed projektet avslutades.

Framkomna resultat och slutsatser

Samtliga fem länder i Centralasien är fattiga och auktoritärt styrda, och det finns etniska, religiösa och stambaserade motsättningar. Den illegala handeln med framför allt vapen och narkotika orsakar problem. Den socio-ekonomiska tillbakagången efter Sovjetunionens upplösning är en starkt bidragande orsak till konfliktriskerna i området som förstärker de övriga riskfaktorerna.

Det finns ett stort behov av fortsatta och förstärkta konfliktförebyggande åtgärder i den centralasiatiska regionen med ett samordnat perspektiv på de olika insatserna från det internationella samfundet. Sveriges engagemang i Centralasien har hittills haft en förhållandevis liten omfattning. Genom begränsade men

strategiskt riktade bilaterala insatser och - inte minst – genom stöd till andra aktörer som bedriver konfliktförebyggande arbete kan Sverige dock bidra till en stabil utveckling i området.

Kunskapsspridning

Seminarier har hållits inom projektets ram avseende den utgivna rapporten, liksom regelbundna möten med referensgruppen, som bl.a. innehöll representanter för Utrikesdepartementets berörda avdelningar, Sida och flera universitet.

Nytta/effekter för uppdragsgivaren

Utrikesdepartementet fick ett beslutsunderlag för vidare biståndsinsatser i Centralasien så att de kan göras med konfliktförebyggande verkan och ges en sådan inriktning som behövs för det ändamålet.

Internationellt avtalsbundet samarbete

Förekommer inte.

Fortsättning

Möjligheter finns för viss fortsättning inom eller utanför ramen för projektet Omvärldsbevakning Asien (se avsnitt 4.3).

5.3 USA, NATO och ESDP (E1820)

Projektledare: Mike Winnerstig
FOI Försvarsanalys

Behandlade frågor och forskningsmål

De huvudfrågor som har behandlats inom projektet är följande: Vilka konsekvenser har den hittillsvarande utvecklingen inom ESDP -området haft för a) den amerikanska säkerhetspolitiken gentemot Europa i stort och b) den amerikanska militära närvaron i Europa?

Forskningsmålet har varit att genomföra kunskapsinhämtande resor och konferens-

deltagande samt att färdigställa en mindre promemoria med resultat.

Genomförda aktiviteter

Projektet har finansierat tre resor, varav två forskningsresor till Bryssel respektive Washington, DC och New York, USA, samt en konferensresa till Wilton Park, Storbritannien. Vidare har en promemoria ("USA, NATO och ESDP - utvecklingen och framtidsutsikterna") författats och redovisats vid särskilt seminarium hos uppdragsgivaren i december 2002. Promemorian färdigställs under januari 2003.

Framkomna resultat/slutsatser

Även om den officiella konditionala amerikanska politiken till stöd för ESDP under förutsättning att NATO inte undermineras är oförändrad, har den inofficiella synen förändrats och kan sammanfattas enligt följande:

ESDP uppfattas numera i Washington, DC som något som endast kommer att hantera så kallad "lower-end peacekeeping" och civila insatser. Som sådant uppskattas det i teorin av de flesta.

En radikal europeisk ambitionssänkning beträffande ESDP har uppfattats, vilket gör att man i USA nu inte alls ser att ESDP riskerar att konkurrera med eller ersätta NATO. Om sänkningen är planerad eller bara ett resultat av andra omständigheter är inte klart för många amerikaner.

En stark fortsatt oro för försvagade europeiska militära kapabiliteter finns, och denna oro ger upphov till farhågor om att européer snart inte längre kommer att kunna delta i militära operationer med amerikaner även om man skulle vilja.

ESDP -utvecklingen uppfattas allmänt som överkörd av händelseutvecklingen efter den 11 september 2001. Fokus har flyttats

och européerna har svårt att följa med. Få interlokutörer tar ESDP på allvar längre.

Genom EU-utvidgningen kommer dessutom EU på sikt att bli allt mer atlanticistiskt, vilket ytterligare minskar riskerna för att ESDP skulle bli ett problem i amerikanska ögon.

Den nya NATO Response Force, som tas på stort allvar framför all i Pentagon och i Vita Huset, är "européernas sista chans" att visa att man menar allvar på det säkerhetspolitiska planet. Den innebär också att mer militärt muskulära uppdrag i stort sett alltid kommer att ske i NATO-regi.

Kunskapsspridning

Projektet har avrapporterats till kund genom seminariepresentation och utkast till slutpromemoria. En slutlig version av den senare kommer att färdigställas i januari 2003.

Nytta/effekter för uppdragsgivaren

Utrikesdepartementet erhöll genom projektet en uppdaterad analys av gällande amerikanska tongångar avseende ett centralt europeiskt säkerhetspolitiskt område.

Internationellt avtalsbundet projekt-samarbete

Förekommer inte.

Fortsättning

Projektet är avslutat när slutversion av promemorian har levererats, planeringsmässigt i januari 2003.

6 Projektvis beskrivning av genomförd verksamhet inom övriga beställningar

6.1 Sekreterare i utredning

(E1829)

Projektledare: Douglas Dérans,
FOI Forsvarsanalys

Uppdragsgivare

Forsvarsdepartementet (Kommitté)

Behandlade frågor och forskningsmål

Projektledaren deltar som sekreterare på halvtid i utredningen om Samordning av informationsförsörjning mellan statliga, kommunala och enskilda aktörer inom det civila försvaret eller som är verksamma i fred (utredningens direktiv Fö 2002:05).

Genomförda aktiviteter

Projektet innebär sedvanliga kommitté-sekreteraruppgifter.

Framkomna resultat och slutsatser

Utredningen skall lämna sitt betänkande den 31 januari 2003.

Internationellt avtalsbundet projekt-samarbete

Förekommer inte.

Fortsättning

Arbetet avslutas i februari 2003.

7 Stöd till Forsvarsdepartementet – Sekretariatet för analys och långsiktig försvarsplanering

Forskningsledare Bernt Öström tjänstgör på Forsvarsdepartementets sekretariat för analys och långsiktig försvarsplanering, enligt överenskommelse om utvecklings-tjänstgöring mellan Forsvarsdepartementet och Totalförsvarets forskningsinstitut av den 28 maj 2001.

Behandlade frågor och forskningsmål

Syftet är att stötta regeringskansliets arbete med att leda den strategiska planeringen av Forsvarsmakten och att skapa underlag inför det kommande försvarsbeslutet år 2004.

Genomförda aktiviteter

Arbetet har inneburit deltagande i Forsvarsdepartementets interna arbetsgrupper och liknande, för inriktning och utveckling av arbetet vid olika centrala myndigheter. Medverkan har skett i Forsvarsdepartementets reformcontroller-projekt där läget i den pågående reformen av Forsvarsmakten har kartlagts och förutsättningar för fortsatta förändringar analyserats. En analys har genomförts av det ekonomiska läget i Forsvarsmakten och av sambandet mellan mål, verksamhet och ekonomi.

Kunskapsspridning

Resultaten av arbetet har spridits inom Forsvarsdepartementet och till relevanta myndigheter via Regeringskansliets ordinarie kanaler. De har även använts direkt i det dagliga arbetet inom Forsvarsdepartementet.

Nytta/effekter för uppdragsgivaren

Arbetet har bidragit till Forsvarsdepartementets åtgärder för att utveckla och styra Forsvarsmakten. Det har också bidragit till att öka kunskapen kring sambanden mellan verksamhetsförändringar och ekonomiska effekter. Ett syfte är att bidra till en genomtänkt analys inför nästa försvarsbeslut.

Internationellt avtalsbundet projekt-samarbete

Förekommer inte.

Fortsättning

Stödet till Regeringskansliet fortsätter under 2003.

8 Rapporter och annan kunskapsöverföring

Rapporter

Vetenskapliga och metodrapporter

Författare	Titel	Uppdr.nr	Rapp.nr
Axelsson Mattias, Eriksson E Anders	Towards an Industry for Network Based Defence? -Creating information age defence systems.	A1143	FOI-R--0490--SE
Dörfer Ingemar	Ballistic Missile Defense.Det amerikanska programmet - Säkerhetspolitiska konsekvenser.	E1675	FOI-R--0472--SE
Finnveden Göran, Wadeskog Anders, Eriksson Björn N, Johansson Jessica, Palm Viveca, Åkerman Jonas, Hedberg Leif	Indirekt miljöpåverkan från försvarssektorn.	A1144	FOI-R--0368--SE
Kiesow Ingolf, Oldberg Ingmar, Jonson Lena, Schlyter Oscar, Jonson Pål, Sandström Emma	From Taiwan to Taliban; Two Danger Zones in Asia.	A1104	FOI-R--0393--SE
Sjölund Joakim	Ekonomisk säkerhet - Till vilket pris ?	A1105	FOI-R--0409--SE

Övriga rapporter

Författare	Titel	Uppdr.nr	Rapp.nr
Andersson Bengt, André Turlind Elisabeth, Eriksson Pär, Foghelin Jan, Granholm Niklas, Unge Wilhelm	Visit to the Center for Military-Strategic Studies at the Russian General Staff.	A1101,11 02, A1101,11 02	FOI-R--0438--SE
Axelsson Anders, Jonson Pål, Lindblad Anders, Norlander Lena, Norqvist Anders, Unge Wilhelm, Wigg Lars	Indian and Pakistani Weapons of Mass Destruction in a Security Policy Context.A Comparative Analysis of Capabilities, Objectives and Consequences.	A472,110 7,6123	FOI-R--0437--SE
Castenfors K, Svedin L	Crisis communication: learning from the 1998 LPG near miss in Stockholm.	A1169	FOI-S--0305--SE
Castenfors K, Svedin L Ödlund A	Fyra nationella strukturer för krishantering provas utifrån översvåmningsfallen 1993, 1995 och 2000. En jämförelse mellan den svenska hanteringen av översvåmningsfall och hanteringen i Frankrike, Tyskland och Nederländerna.	A1169	FOI-R--0304--SE
Clevström Jenny, Nilsson Per-Olov, Unge Wilhelm	Den ryska militärtekniska resursbasen.Rysk forskning, kritiska teknologier och vapensystem.	A1101	FOI-R--0618--SE
Collin Charlotte, Jonsson Ulf	Resurseffektivitet i materielförsörjningen.	A1168	FOI-R--0445--SE
Dahlman Ola	Science and Technology in support of European Security.	ES111	FOI-R--0533--SE
Eriksson E Anders	Klarar Sverige en cyberattack ?Redovisning från ett seminarium angående hotbild, sårbarhet, beredskap och åtgärder vid allvarliga angrepp på samhällskritiska informationssystem den 12 mars 2002.	A1154	FOI-R--0635--SE
Eriksson N Björn	Användning av miljökonsekvensbeskrivningar inom försvarets verksamhet - Regler, erfarenheter, förslag.	A1144	FOI-R--0132--SE
Grennert Josefin, Tham Magdalena	Cyberterrorism - Öppnar IT nya möjligheter för terrorism?	A1154	FOI-R--0626--SE

Grennert Josefin, Tham Magdalena	Att påverka konflikt med IT-vapen: Icke-statliga aktörers möjligheter till inverkan på konfliktförlopp.	A1154	FOI-R--0263--SE
Honkanen Karoliina	The Influence of small States on NATO decision-making. The membership experiences of Denmark, Norway, Hungary and the Czech Republic.	A1136	FOI-R--0548--SE
Ljung Bo	Uppföljningsstudie av terrorattacken mot WTC/Pentagon 11 september 2001 och dess konsekvenser.	A1101	FOI-R--0471--SE
Löfstedt Helge	Fjärrstridskrafter - Rysslands framtida kapacitet.	A1141	FOI-R--0439--SE
Mittermaier Eva, Törnqvist Stefan	Årsrapport 2001 för FOIs forskning inom Försvars- och säkerhetspolitik.	IS102	FOI-R--0347--SE
Norell Magnus, Ströberg Karin	Tankar om terrorism: Två studier kring ett modernt fenomen.	A1111	FOI-R--0494--SE
Ritchey Tom	Anonymous Communication over the internet. Articles from a Workshop in Stockholm 2001.	A1154	FOI-R--0675--SE
Tunberger Johan Andersson Bengt Blomqvist Jan Ternblad Sten	Strategi för det oväntade. Länken mellan föränderliga mål och militär förmåga	A1140	FOI-RH--0106--SE
Tunberger Johan, Blomqvist Jan, Ternblad Sten	Strategi för det oväntade. Länken mellan föränderliga mål och militär förmåga.	A1140	FOI-R--0642--SE
Winnerstig Mike	INTERFET - International Force East Timor - Tillfällig framgång eller framtida modell för humanitära militära interventioner?	A1118	FOI-R--0404--SE
Ånäs Per	Aktören vid IT-relaterade attacker - vem, varför och hur?	A1154	FOI-R--0271--SE

Artiklar

Författare	Titel	Uppdr.nr	Rapp.nr
Andersson B, Wallin Lars	How to defend the Baltic States?	E0000	FOI-S--0309--SE
Norell Magnus	The role of the military and intelligence in combatting terrorism	A1111	FOI-S--0773--SE
Norell Magnus	Terror i Guds namn, utfall från den 11 september 2001	A1111	FOI-S--0774--SE
Norell Magnus	Förändringen som kom av sig	A1111	FOI-S--0775--SE
Norell Magnus	A new medievalism? The case of Sri Lanka	A1111	FOI-S--0797--SE
Knoph Jan T	European anti-terrorist initiatives vs. The rule of law and human rights	E0000	FOI-S--0513--SE

Konferensbidrag

Författare	Titel	Uppdr.nr	Rapp.nr
Wallin Lars	A view from across the Baltic: Military Trends in the Baltic Sea Area. (Ur: Lithuania. preparing for a Role within the Alliance, vol 47, Special issue 2002)	A1102	FOI-S--0526--SE
Castenfors K, Svedin L	Hazardous material transports as urban risk factors. Columbia University	A1169	FOI-S--0306--SE
Dalsjö Robert	Är alliansfriheten omodern? Svensk säkerhetspolitik i förändring.	E0000	FOI-S--0303--SE

Finnveden G, Hedberg L, Johansson J, Palm V, Wadeskog A, Åkerman J, Eriksson B	Impacts from the Swedish Defence Sector - Application of input/output analysis in environmental management systems.	A1144	FOI-S--0469--SE
Wallin Lars	Sweden and the CSDP.	A1118	FOI-S--0308--SE

FOI Memo

Författare	Titel	Uppdr.nr	Dnr
Dörfer Ingemar	Artikel i United States naval institute - Proceedings, March 2002: "Kola has lost significance".Konferensbidrag vid The ideas institutional Nexus, Waterloo, Canada 16-17 maj 2002: "The Palme commission in perspective".Konferensbidrag vid femte Sveaborgsseminariet, Helsingfors 13-14 juni 2002: "USA and Europe drifting apart.Implications for Sweden".	A1136	02-1703
Eriksson P, Norell M, Ströberg K	Politisk vilja och fredsfrämjande insatser.Analys av svensk policy mot bakgrund av tre FN-rapporter.	A1111	01-1178
Eriksson Pär, Nilsson Maria	ESDP och framtiden.	A1103	02-H438
Foghelin Jan	Framtidens svenska försvar, bidrag till den försvarspolitiska diskussionen.	G1911	02-747
Granholm Niklas	Geneva games 2002: Don't fight the scenario, play the game.	A1118	02-1101
Grennert J, Tham Lindell M	USA:s nationella strategi för säkring av cyberspace.	A1154	02-3286
Johansson J, Jonsson D, Finnveden G	Metodik för strategisk miljöbedömning inom Försvarsdepartementet - inledande studie.	A1144	02-3378
Kiesow Ingolf	Asiens brännpunkter i början av det tredje millenniet.	A1104	02-2747
Löfstedt Helge	Mathematics and warfare, a review from technology change to the state of military combat modeling - abbreviation of a paper presented at a conference on application of mathematics in war in Karlskrona 2002-08-29--08-31.	A1141	02-3239
Ströberg Karin	U.S. -European security issues.A regional project for Europe.	A1111	01-1178
Wigg L Rydqvist J	PM angående Nordkoreas kärnvapenprogram.	A1107, A6123	02-2852
Wallin Lars, Andersson Bengt	NATO-utvidgning i Östersjöområdet, nr 2, 2002-06-17.Manuskript: NATO enlargement in the Baltic Sea area: "Possible consequences for Sweden.	A1102	02-1702
Lövkvist A Persson M Wulff P	Kommunal ersättning för svåra påfrestningar och krig	A1170	02-1248

